

CULTUURMONITOR DRENTHE 2017-2020 - EDITIE 2

**WIES MET
DRENTS**

provincie **D**renthe

Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020 Editie 2

Overzicht van waardecreatie door provinciaal gesubsidieerde instellingen
Januari 2020 – Informatie over 2018

Provincie Drenthe

Hans Veenstra
Dineke Arends

Berenschot

Isabelle Hegeman
Bastiaan Vinkenburg

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 Tweede editie van Cultuurmonitor 2017-2020	4
1.2 Cultuurnota 2017-2020: De Verbeelding van Drenthe	4
1.3 Totstandkoming van de cultuurmonitor	5
1.4 Leeswijzer	5
2. Algemene informatie instellingen	6
2.1 Geografische spreiding	6
2.2 Deelnemende instellingen	7
2.3 Bezoekersaantallen	9
2.4 Soorten activiteiten	10
2.5 Publieke financiering	11
3. Artistieke waarde	12
3.1 De kern: de intrinsieke betekenis	12
3.2 Artistieke kwaliteiten	12
3.3 Talentontwikkeling	14
3.4 Vernieuwing	15
3.5 Samenwerken over grenzen	16
3.6 Drentse actualiteit	17
3.7 Het Drentse gezicht	17
4. Maatschappelijke waarde	19
4.1 Cultuur midden in de maatschappij	19
4.2 Participatie van diverse doelgroepen	19
4.3 Laagdrempelig & toegankelijk	20
4.4 Samenwerken met inwoners	20
4.5 Educatie	21
4.6 Regelingen cultuureducatie	22
4.7 Maatschappelijke inzet	23
4.8 Waardering door bezoekers	23
5. Economische waarde	24
5.1 Direct en indirect rendement	24
5.2 Eigen inkomsten	24
5.3 Toerisme	25
5.4 Spin-off 25	
5.5 (Social) Media	26
5.6 Werkgelegenheid	27
6. Ruimtelijke waarde	28
6.1 Een extra dimensie in provinciaal cultuurbeleid	28
6.2 Beheer en behoud van ruimtelijke objecten	28
6.3 Infrastructuur, kunst en cultuur	29
7. Perspectief: behoud en ontwikkeling	30
7.1 Beeld na twee edities	30
7.2 De sector op waarden geschat	30
Bijlage - deelnemende instellingen Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020 Editie 2	33

1. Inleiding

1.1 Tweede editie van Cultuurmonitor 2017-2020

Voor u ligt de tweede editie van de Cultuurmonitor, het instrument dat zicht geeft op de bijdrage van de culturele sector aan Drenthe met behulp van provinciale subsidie in de beleidsperiode 2017-2020. De eerste editie van de Cultuurmonitor met informatie over 2017 is goed ontvangen door het veld. De intentie om het instrument met het veld samen door te ontwikkelen is tot zijn recht gekomen met deze tweede, uitgebreidere editie.

De opzet van deze tweede editie van de Cultuurmonitor is gelijk gebleven aan die van de eerste. De blik op het veld wordt dan ook nog steeds gegeven vanuit het perspectief van vier waarden. Waar de eerste editie een 'foto' gaf van de stand van zaken, is in deze tweede editie gestreefd naar een 'fotoserie' waarmee ontwikkelingen in beeld komen. Wellicht dat aan het eind van de beleidsperiode kan worden gesproken van een 'film.'

De monitor is opgezet als een bloemlezing van goede voorbeelden, als verrijking op de verzameling feiten en cijfers die ook zijn weergegeven in deze monitor. Voor de cijfers over de Drentse cultuursector zijn inmiddels meer bronnen beschikbaar. Verder komt begin 2020 de volgende editie uit van de [Regionale Cultuurindex](#) van de Boekmanstichting, met daarin een groot aantal kwantitatieve indicatoren over de culturele prestaties in provincies.

Voor zowel de eerste als de tweede editie van de Cultuurmonitor is een selectie gemaakt van deelnemende instellingen op basis van de omvang van de provinciale subsidiebesteding. In praktische zin zijn er kleine wijzigingen in de lijst met instellingen waarvan de gegevens, cijfers en verhalen worden getoond in deze monitor. De Drentse Molenstichting en Steunpunt Erfgoed Drenthe zijn toegevoegd. Het Platform Drentse musea is geen onderdeel meer van de monitor, omdat het platform ondersteunend is aan de musea in Drenthe en geen individuele data verzameld. De monitor biedt in de toekomst ruimte voor uitbreiding met culturele instellingen die de provincie Drenthe ook steunt met lagere bedragen of nieuwe culturele instellingen, zoals Museum de Proefkolonie.

1.2 Cultuurnota 2017-2020: De Verbeelding van Drenthe

De basis voor het provinciaal cultuurbeleid is weergegeven in de Cultuurnota 2017-2020, die wij hier samenvatten. De cultuurnota schetst de visie van de provincie op cultuur als volgt: cultuur heeft waarde voor de inwoners van Drenthe, stimuleert sociale cohesie en het vestigingsklimaat, bevordert economische groei, maakt de provincie aantrekkelijk voor toeristen en draagt bij aan de kwaliteit van leven. Daarnaast is cultuur hét middel om het verhaal van Drenthe te vertellen en zichtbaar te maken.

De provincie stelt een aantal thema's in deze visie centraal. De provincie wil investeren in jongeren en cultuur. Inzet op talentontwikkeling en cultuureducatie dragen bij aan het cultuurhistorisch besef, zelfbewustzijn, creativiteit en het vermogen tot zelfexpressie van jongeren. Ook leefbaarheid in de regio is een belangrijk thema. Cultuurhistorisch besef van de Drentse gebouwen en natuur in de dorpen groeit en de bereidheid tot meedoen en meewerken aan culturele activiteiten neemt toe. Er zit hier ruimte in het bereiken van nieuwe doelgroepen en het betrekken van de vele vrijwilligers die actief zijn in de cultuur.

De provincie wil daarnaast investeren in het behoud van het Drentse cultureel erfgoed en de archeologische waarden om het 'Drentse gezicht' te bewaren, uit te dragen en waar nodig te herstellen. Het 'Drentse gezicht' met alle kernkwaliteiten en ruimtelijke waarden die daartoe behoren geeft het onderscheidend vermogen van Drenthe vorm. Het is de reden waarom Drenthe een aantrekkelijke provincie is voor toeristen. De provincie is van mening dat cultuur daarom ook bijdraagt aan de economische ontwikkeling van de provincie. Via de werkgelegenheid in de culturele sector, het toerisme maar ook als onderdeel van het vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven.

1.3 Totstandkoming van de cultuurmonitor

De cultuurmonitor komt tot stand op basis van informatie van de provinciaal gesubsidieerde culturele instellingen. Berenschot heeft bij de ontwikkeling van de cultuurmonitor samen met het veld een gestructureerde vragenlijst opgesteld. De eerste invulling van die vragenlijsten per instelling vindt plaats op basis van de door de instellingen aan de provincie aangeleverde jaarverantwoording, dus jaarverslagen en jaarrekeningen over 2018. In de eerste plaats zijn daardoor kwantitatieve en financiële gegevens op betrouwbare wijze te verzamelen en groeperen. Maar de monitor is géén verantwoordingsdocument. Want in de tweede plaats komen in de vragenlijst de kwalitatieve gegevens aan de orde als input voor de verschillende waardenperspectieven, en daar vindt de verrijking plaats.

De volgende stap is de afstemming met de culturele instellingen over de verzamelde informatie. We hebben bij deze tweede editie ervoor gekozen niet meer alles schriftelijk te laten controleren, maar juist met alle instellingen in gesprek te gaan, aan de hand van de voorgevulde vragenlijst. Dit intensieve proces heeft veel vruchten afgeworpen en aanzienlijke verdieping van de informatie opgeleverd. De informatie is rijker en beter door het voeren van deze toetsingsgesprekken. De instellingen benoemen in deze gesprekken ook de toegevoegde waarde van de monitor en waarderen het gesprek erover.

Deze tweede editie is mede door de aangepaste werkwijze een rijker en breder document dan de eerste editie. Op een aantal plekken zijn ook bijstellingen van informatie over 2017 doorgevoerd. We hebben nu meer informatie verkregen, dat wij keuzes hebben gemaakt in wat we wilden tonen. Deze monitor brengt ook kwantitatief in beeld in hoeverre er meer is gebeurd. Verder merken we nog op dat deze monitor inmiddels is doorontwikkeld, dat we niet meer, zoals in de vorige editie, proceskaders hebben hoeven opnemen om verbeterrichtingen van de monitor te duiden. Dat wil niet zeggen dat de monitor nu 'af' is als instrument: het blijft een groeimodel, en de monitor krijgt pas zijn volle toegevoegde waarde als op langere termijn ontwikkelingen te duiden zijn en te relateren zijn aan cultuurbeleid.

1.4 Leeswijzer

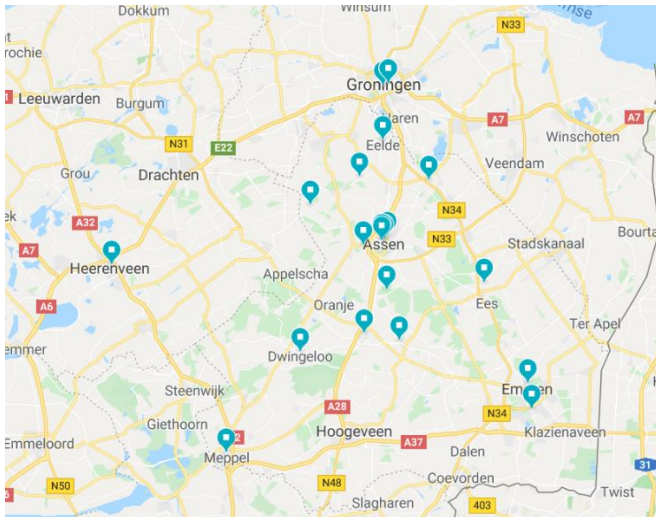
De Cultuurmonitor 2017-2020 Editie 2 is op dezelfde wijze gestructureerd als de eerste editie, aan de hand van het gehanteerde waardenperspectief. Daarbij relateert de cultuurmonitor ook aan de centrale thema's van het cultuurbeleid. We geven in hoofdstuk 2 een algemeen overzicht van de provinciaal gesubsidieerde culturele instellingen die aan deze cultuurmonitor hebben meegewerkt. Een beschrijving van elke afzonderlijke instelling is in de bijlage opgenomen. Hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 geven respectievelijk de artistieke waarde, de maatschappelijke waarde, de economische waarde en de ruimtelijk waarde van de Drentse cultuur weer. Aan de hand van sprekende voorbeelden en verhalen, ondersteund met cijfers en grafieken, toont de monitor in deze hoofdstukken op welke wijze de instellingen individueel en gezamenlijk bijdragen aan de waarde(n) van cultuur in Drenthe. Hoofdstuk 7 geeft ten slotte een overzicht van het waardenperspectief voor de Drentse culturele sector.

2. Algemene informatie instellingen

Dit hoofdstuk toont algemene informatie over de voor deze cultuurmonitor bevroegde instellingen en betreft de geografische spreiding van de instellingen, een indeling van de instellingen naar discipline en de publieke financiering. In de bijlage is een uitgebreide beschrijving van elke afzonderlijke instelling opgenomen.

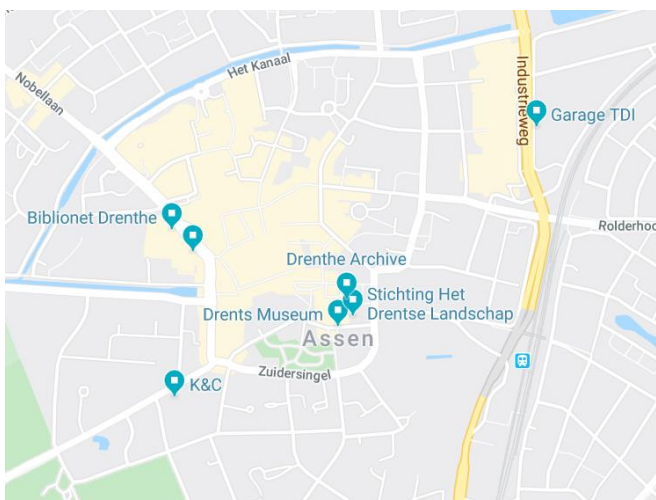
2.1 Geografische spreiding

Spreiding

Spreiding provinciaal gesubsidieerde instellingen

Bovenstaande figuur toont de spreiding van door de provincie gesubsidieerde instellingen in deze monitor over de provincie. In de gemeente Assen zijn meerdere instellingen gevestigd; zie de uitsplitsing daarvan hieronder. Ook is Assen het podium van het Internationaal Filmfestival Assen. Het hoofdkantoor van Biblionet is gevestigd in Assen en heeft 42 vestigingen verspreid over de gehele provincie. Daarnaast zijn enkele instellingen die een rol vervullen voor Drenthe in de stad Groningen gevestigd. Gevestigd in Friesland functioneert Stichting DBF als meldpunt voor herbesteding van monumenten en erfgoed in Drenthe.

Spreiding provinciaal gesubsidieerde instellingen Assen

2.2 Deelnemende instellingen

In totaal zijn 25 instellingen in deze tweede editie van de Cultuurmonitor, met informatie over 2018 opgenomen. Steunpunt Erfgoed Drenthe en de Molenstichting Drenthe zijn dit jaar aan de monitor toegevoegd. Platform Drentse Musea was in 2017 nog onderdeel van de monitor maar is, op basis van voortschrijdend inzicht dat dit geen zelfstandige instelling is, in 2018 niet meer meegenomen in de monitor. Onderstaande figuur geeft weer op welke wijze de instellingen zijn ingedeeld in diverse disciplines die gangbaar zijn in de culturele sector: musea (5), podiumkunsten (8), letteren/bibliotheken (2), erfgoed (7), film (1) en overig (2). Naast deze disciplines zijn er instellingen van diverse typen: festivals/concours, gezelschappen, musea, bovensectorale instituten, bibliotheken en archieven. De grafieken op de volgende pagina geven een procentuele verdeling weer van de verdeling naar discipline en type.

Erfgoed

Molenstichting Drenthe
Drents Archief
Het Drents Landschap
Huis van de Taol
Monumentenwacht Drenthe
Steunpunt Erfgoed Drenthe
Stichting DBF

Musea

Drents Museum
Het Gevangenis­museum Veenhuizen
Het Hunebedcentrum
Museum De Buitenplaats
Herinneringscentrum Kamp Westerbork

Podiumkunsten

FestiValderAa
Garage TDI
Het Houten Huis
Noord Nederlands Orkest
Puppet International
Stichting PeerGrouP
Loods13
Peter de Grote festival

Film

Internationaal Filmfestival Assen

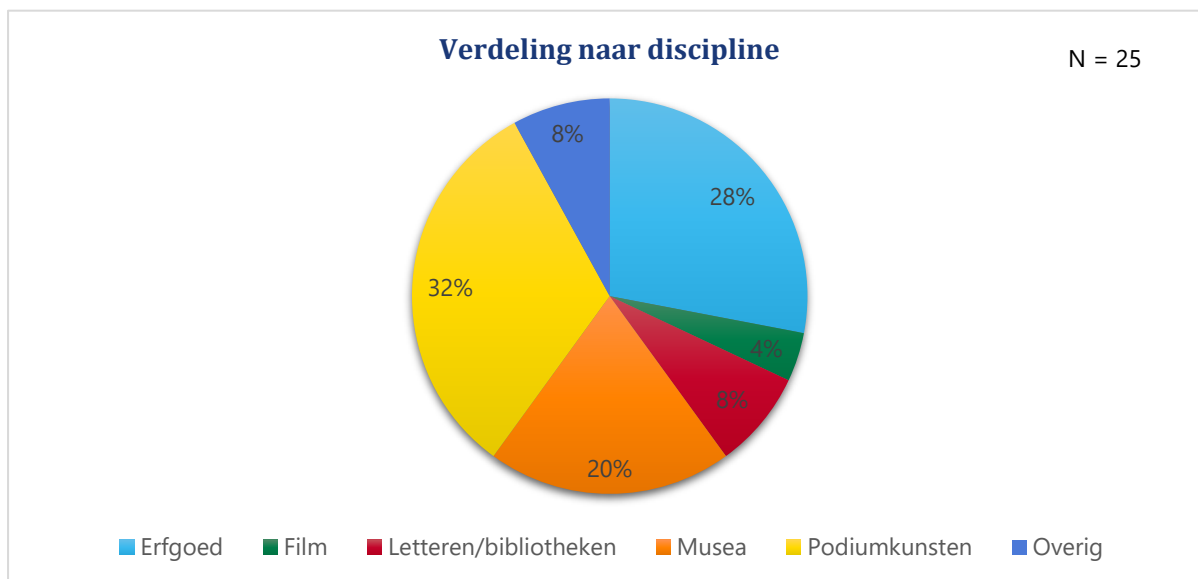
Letteren/Bibliotheken

Biblionet Drenthe
Zomerzinnen

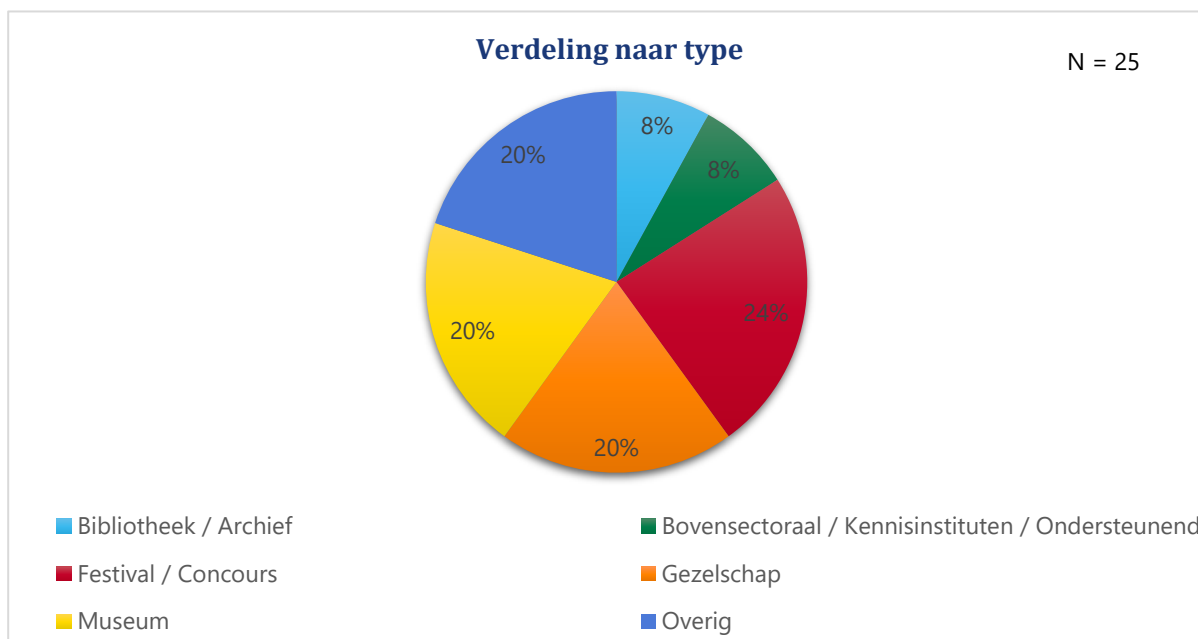

Overig

K&C Drenthe
Bevrijdingfestival Drenthe

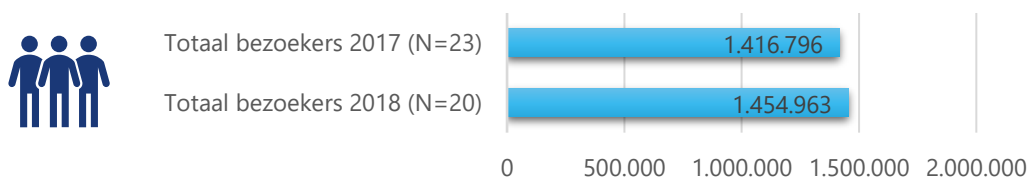
Uit bovenstaande figuur kan worden opgemaakt dat het grootste gedeelte van de provinciaal gesubsidieerde instellingen in de Drentse cultuursector behoort tot podiumkunsten, met daaropvolgend erfgoed. Het aandeel erfgoed is ten opzichte van 2017 licht gestegen door de toevoeging van twee erfgoedinstellingen aan de monitor.

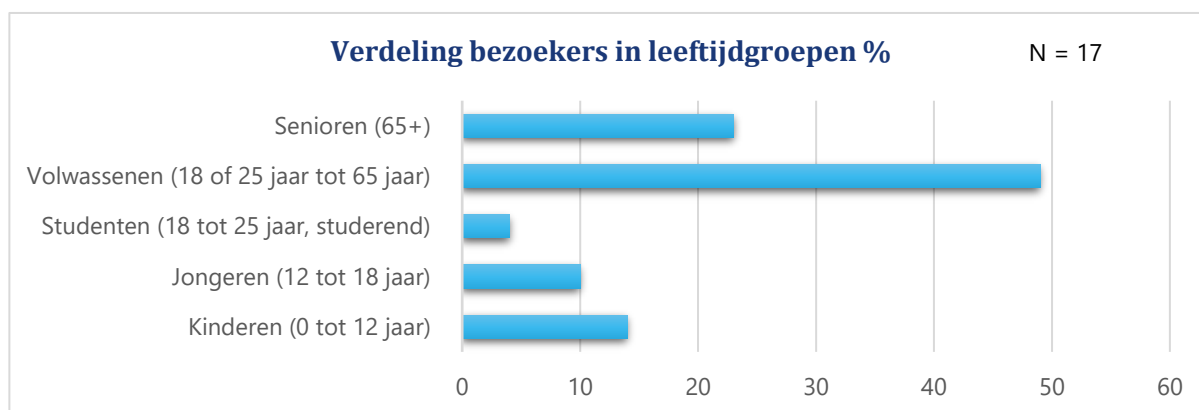
In bovenstaande figuur is weergegeven dat het merendeel van de provinciaal gesubsidieerde instellingen in de Drentse cultuursector bestaat uit festivals en concoursen, met daarop volgend musea, gezelschappen en overige instellingen. De verdeling is gewijzigd ten opzichte van 2017 door de toevoeging van de twee erfgoedinstellingen aan de monitor.

2.3 Bezoekersaantallen

Onderstaande tabel toont het totaal aantal bezoekers aan de provinciaal gesubsidieerde culturele instellingen in Drenthe. Gezamenlijk trekken de culturele instellingen ruim 1,4 miljoen bezoekers per jaar. 2018 toont een lichte stijging van het totaal aantal bezoekers ten opzichte van 2017, terwijl het ook nog gegevens van minder instellingen betreft, namelijk 20 in plaats van 23. In 2017 werden ook enkele instellingen met afwijkende vormen van publieksbereik meegeteld, zoals het aantal abonnementen van Stichting DBF, en een schatting van instellingen die de aantallen niet bijhouden. In 2018 zijn enkel de fysieke bezoekersaantallen geteld. Het totaal aantal bezoekers in 2018 is exclusief het bereik van adviezen, scholingen en andere activiteiten van onder meer ondersteunende instellingen. Personen die gebruik maken van de openbare voorzieningen van het Drents Archief en Biblionet, zoals studenten die in de bibliotheek studeren, zijn tevens niet geteld. Het Drents Landschap telt enkel de bezoekers die een informatiecentrum hebben bezocht. Als de gebruikers van het landschap en de openbare voorzieningen van de bibliotheek en het archief zouden worden meegeteld, komt het aantal bezoekers ruim boven 2 miljoen.

De culturele instellingen ontvangen de meeste bezoekers in de leeftijdscategorie van 18 of 25 jaar tot 65 jaar. Deze verdeling in leeftijdsgroepen is nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van 2017. Hierbij moet worden opgemerkt dat een aantal culturele instellingen die de verdeling in leeftijdsgroepen bijhouden, aangeven dat het merendeel van de bezoekers in de categorie volwassenen tot 65 jaar zich aan de oudere kant van het spectrum bevindt, tussen de 45 en 65 jaar.

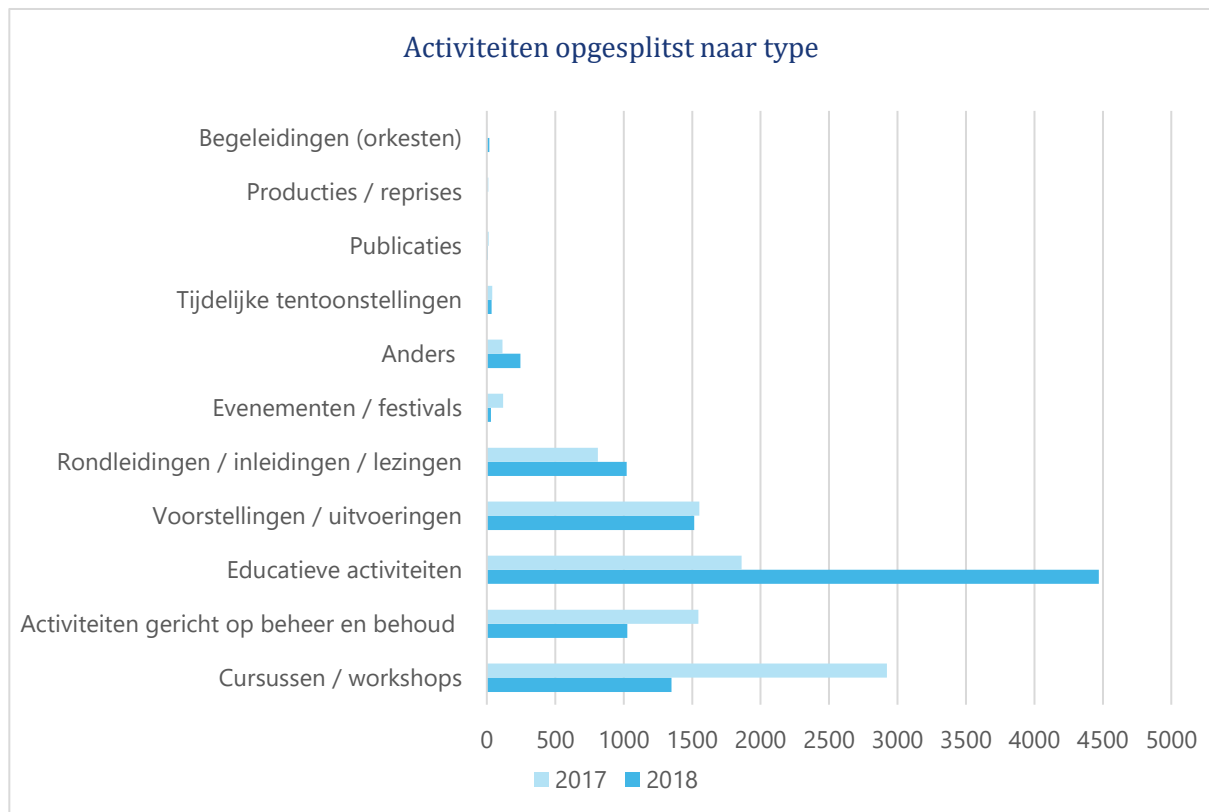
Drents Museum

Art of Wonder, Garage TDI

2.4 Soorten activiteiten

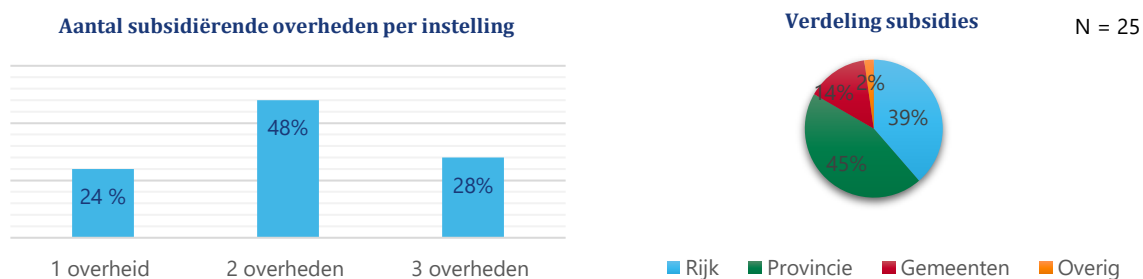
Uit onderstaande grafiek blijkt dat in 2018 veel verschillende activiteiten door de Drentse instellingen werden geïnitieerd en georganiseerd. Het totaal aantal georganiseerde activiteiten is in 2018 gestegen ten opzichte van 2017. In 2018 zijn er ruim 9.500 activiteiten door de culturele instellingen georganiseerd. In 2017 was dit tegen de 9.000 activiteiten. Het meeste werden educatieve activiteiten georganiseerd. In 2017 waren cursussen en workshops de meest georganiseerde activiteiten.

Festival van de Drentse geschiedenis, Drents Archief

2.5 Publieke financiering

Deze paragraaf geeft een beeld van de publieke financiering van de provinciaal gesubsidieerde instellingen. Het toont de verdeling van de provinciale subsidie per discipline, het aantal subsidiërende overheden per instelling en de verdeling van de gelden tussen Rijk, provincie Drenthe en gemeenten.

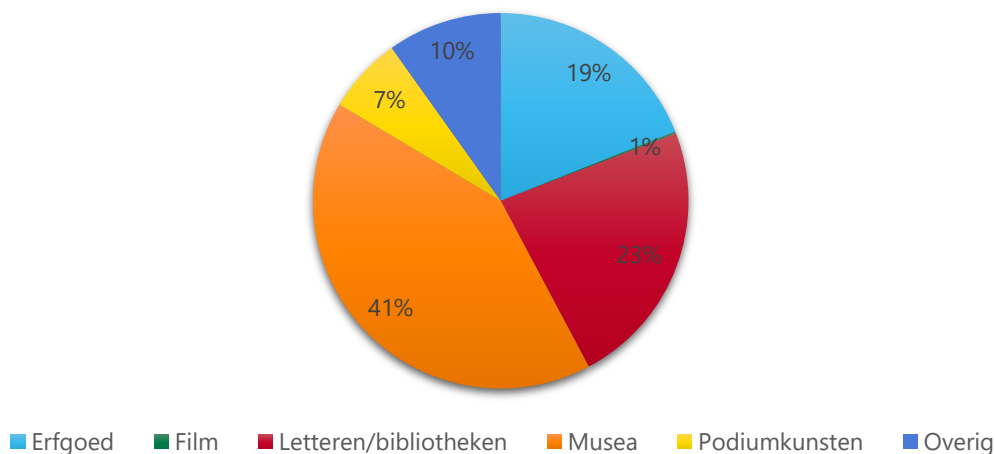

Het merendeel van de betreffende instellingen ontvangt van twee overheden subsidie. Vaak gaat het dan om de combinatie van provincie en gemeente. Van een kwart van de betreffende instellingen is alleen de provincie subsidiegever. Bovenstaand beeld laat zien dat de provincie een belangrijke subsidiegever is voor de betreffende instellingen in deze monitor (N.B. enkel instellingen die provinciale subsidie ontvangen doen mee aan de monitor). Het Noord Nederlands Orkest (NNO), het Drents Archief, het Gevangenismuseum Veenhuizen, het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Het Houten Huis, Garage TDI, Puppert International, Het Drents Landschap en PeerGrouP ontvangen Rijksfinanciering, al dan niet via publieke cultuurfondsen. Gemeenten leveren veelal een bijdrage, maar dit zijn vaak relatief kleinere bijdragen.

De cijfers over 2018 ten opzichte van 2017 tonen weinig verschillen. De subsidies die de culturele instellingen van de drie overheden ontvangen zijn structurele, meerjarige subsidies. Incidentele bijdragen hebben geen grote verschuivingen in het totaalbeeld tot gevolg. Ook onderstaande figuur geeft een vergelijkbaar beeld over 2017 met 2018. Het grootste deel van de subsidies aan de provinciaal gesubsidieerde instellingen wordt besteed aan musea, daarna aan letteren / bibliotheken en erfgoed. Een relatief kleiner aandeel gaat naar de podiumkunsten, film en overige kunstvormen. De provincie Drenthe subsidieert de culturele instellingen in deze monitor met ruim 12 miljoen in 2018. Niet alle door de provincie gesubsidieerde instellingen zijn in deze monitor meegenomen. Het totale subsidiebedrag, inclusief incidentele projectsubsidies, van de provincie Drenthe voor cultuur bedraagt ruim 15 miljoen in 2018.

Provinciale subsidies naar discipline

N = 25

3. Artistieke waarde

3.1 De kern: de intrinsieke betekenis

Artistieke waarde is van alle tijden. Artistieke waarde gaat over kwaliteit, over creatieve ontwikkeling, reflectie op het bestaan, individuele ontplooiing en talentontwikkeling. Veel van deze waarde is intrinsiek en subjectief, maar komt tot uiting in maatschappelijke en sociale context en in culturele, ruimtelijke en economische omgeving. Dit hoofdstuk toont voorbeelden van artistieke kwaliteit, de inzet op talentontwikkeling, verhalen van vernieuwing en schetst onder meer verbindingen en netwerken rondom de instellingen.

3.2 Artistieke kwaliteiten

De artistieke kwaliteiten van de Drentse culturele instellingen die worden beschreven in deze monitor zijn divers en opgebouwd uit tal van diverse artistieke producten. Kwaliteit is een subjectief begrip en komt tot stand door het voortdurend experimenteren met en creëren van nieuwe producties, tentoonstellingen of performances. We geven in deze monitor geen oordeel over de artistieke kwaliteiten. Wij duiden in deze paragraaf dan ook niet zozeer artistieke ontwikkelingen ten opzichte van 2017, maar we tonen voorbeelden van wat er aan cultuur plaatsvond in 2018. Gedreven door intrinsieke motivatie geven kunstenaars, creatieven en artistiek leiders richting aan de artistieke kwaliteit. Zo stelden de Drentse musea in 2018 unieke tentoonstellingen en presentaties samen:

- Het Drents Museum toonde drie tentoonstellingen met een internationaal karakter, *The American Dream*, *Iran, Bakermat van de beschaving* en *Nubië – Land van de Zwarte Farao's*. De tentoonstelling *The American Dream* opende eind 2017 en liep door in het begin van 2018. De tentoonstelling *Iran – Bakermat van de beschaving* opende in juni 2018 en presenteerde onder meer objecten uit de collectie van het National Museum of Iran die niet eerder buiten Iran te zien zijn geweest. Het Drents Museum heeft met deze tentoonstelling de Global Fine Arts Award gewonnen in de categorie Best Ancient Art (BC – approx 1200 AD). De tentoonstelling trok 114.000 bezoekers naar het Drents museum.
- Het project *Unfixing Histories*, een initiatief van het Drents Archief, dat in 2017 startte, is in de zomer van 2018 afgerond met een eindexpositie in de Laarwoudzaal. De expositie toonde het werk van Margriet van Weenen dat gebaseerd is op archiefmateriaal uit het Drents Archief van het Drents Landschap, hedendaagse foto's van de kunstenaar zelf en fotomateriaal van het Drents Landschap.
- Museum De Buitenplaats toonde een interdisciplinaire installatie van kunstenaar en musicus Richard Bolhuis. De installatie bestond uit soundcapes, filmloops, schilderijen en tekeningen. Speciaal voor deze tentoonstelling creëerde Bolhuis een 25-meter lange muurtekening als een 'work in progress'. De tekeningen lieten een spoor na op de muren, de ramen en op de grond binnen en buiten het museum.

De gezelschappen en festivals boden in 2018 een gevarieerde programmering waarbij locaties met Drentse, culturele en natuurhistorische waarde in veel gevallen het decor vormden.

- Het Houten Huis speelde meerdere avonden op diverse locaties, onder meer op FestiValderAa, de voorstelling *Valavond*. Deze voorstelling is gerealiseerd onder leiding van gastregisseur Gregory Caers, zeven studenten van De Noorderlingen (vooropleiding theater Groningen), vier professionele acteurs en musici en 22 vrijwilligers.
- Met het project *Straf & Recht* onderzocht Garage TDI op welke wijze het rechtssysteem in Nederland werkt en door de tijd heen veranderd en gevormd is. De makers en spelers bezochten voor dit project diverse instellingen zoals de rechtbank in Assen en het Gevangenis museum in Veenhuizen, en zij interviewden onder meer een advocaat en een gedetineerde. Het eindresultaat van het project was een tweeluik, waarbij deel I zich afspeelde in de rechtbank en deel II op diverse locaties in het gevangenisdorp Veenhuizen.
- Garage TDI speelde net als Loods13 een kerstvoorstelling waarbij de vestigingsplaatsen, Assen en Emmen, van de gezelschappen het decor vormden.

- Het Noord Nederlands Orkest (hierna NNO) programmeerde het project *SOLO*. In 7 solo's van 10 minuten vertelden musici van het NNO samen met hun instrument hun levensverhaal, staand onder één lamp op een minipodium. Het symfonieorkest veranderde op deze wijze in een optelsom van individuele verhalen.

Ook trokken verschillende culturele activiteiten en evenementen aandacht in 2018:

- K&C bestond in 2018 25 jaar en vierde het jubileum met de organisatie van extra activiteiten naast de reguliere programma's en activiteiten. In het kader van het jubileum nam K&C het initiatief tot project *Kinderdirecteuren*. Op 19 september waren 12 kinderen de baas van diverse culturele instellingen, zoals van het Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum.
- Biblionet sloot in 2018 voor het eerst aan bij de actie van het gelijknamige televisieprogramma *Joris Kerstboom*. Bibliotheekbezoekers konden in de kerstboom een wens of gedachte hangen en Joris Linssen bezocht de bibliotheek in Meppel om de bezoekers van de bibliotheek in Meppel persoonlijk te ontmoeten.
- Op het literatuur- en muziekfestival Zomerzinnen droegen bekende schrijvers als Tommy Wieringa en Drents schrijftalent als Rosa da Silva uit eigen werk voor.
- Ook in 2018 was het jaarlijkse Kinderbuitenfestival georganiseerd door het Drents Landschap weer een publiekstrekker. Meer dan 1000 kinderen en hun ouders genoten van uiteenlopende natuur- en cultuuractiviteiten.

Underground Bliss, Museum De Buitenplaats

SOLO, Manuel Davilla Ares, NNO

Tommy Wieringa, Zomerzinnen

Reliëf Bisotun, Iran – Bakermat van de beschaving, Drents Museum

3.3 Talentontwikkeling

Voor de meeste Drentse culturele instellingen is talentontwikkeling een belangrijke pijler. Instellingen bieden naast de reguliere programmering ruimte voor (jong) talent om te experimenteren en werk te tonen aan het publiek. Met name de discipline podiumkunsten geeft talentontwikkeling ruim baan en de festivals bieden structureel een podium aan jong talent in de programmeringen. De culturele instellingen werken in veel gevallen samen met onderwijsinstellingen in Drenthe.

- PeerGroupP, Het Houten Huis, Loods13 en Garage TDI zijn aangesloten bij het samenwerkingsverband Station Noord 2.0, een initiatief van de noordelijke podiumkunstorganisaties om nieuwe theatermakers te steunen in de ontwikkeling van hun talent (zie ook paragraaf 3.5). Financieel, productioneel en dramaturgisch ondersteund door het samenwerkingsverband Station Noord, doorloopt acteur Maarten Smit een meerjarig traject om zich te ontwikkelen tot regisseur. Zowel in 2017 als 2018 deed hij vooronderzoek voor diverse locatievoorstellingen die naar verwachting in 2019 en 2020 geproduceerd worden.
- Talentontwikkeling is een kernactiviteit van Garage TDI. Via Brandstof, Vooropleiding Theater & Productiehuis (voorheen Garage TDI Talent), Dynamo, Jeugdtheaterschool Drenthe (voorheen Honk N) en Up North biedt Garage TDI een verscheidenheid aan programma's en activiteiten om jong talent te stimuleren in de theaterwereld. Vanuit de vooropleiding Brandstof stroomden er in 2018 8 jongeren door naar een hbo-theateropleiding. Vanuit Up North is door Garage TDI in samenwerking met de Popfabryk (Leeuwarden) en Urban House (Groningen) een traject gestart voor jonge cultuurmakers die zich willen scholen in de Pop en Urban cultuur.
- In 2018 is het in 2017 gestarte traject *Ik kan het maken: tussenjaar* van Loods13 doorontwikkeld. In het tussenjaar van 2018 hebben 7 jongeren die net van de middelbare school afkomen de mogelijkheid gehad zich te ontwikkelen als performer en op persoonlijk vlak te ontdekken wat voor vervolgopleiding hen past.
- Het vaste onderdeel voor talentontwikkeling van het Peter de Grote Festival, de Summer Academy trok in 2018 57 deelnemers vanuit de hele wereld. De organisatie zag in 2018 ook deelnemers van eerdere edities terugkeren om opnieuw deel te nemen aan de Summer Academy. 10 dagen lang ontvingen de deelnemers masterclasses, lessen en traden ze in gezamenlijkheid op.
- Het programma Kersvers van het Internationaal Filmfestival Assen gaf ook in 2018 weer een platform aan opkomende, talentvolle, vrouwelijke filmmakers uit Nederland en, dit jaar, Denemarken. Het festival bood een breed palet aan programmering van filmtalent uit Noord-Nederland.
- K&C stimuleert talentontwikkeling binnen de amateurkunsten. In 2018 kreeg dit onder meer vorm door het nieuwe initiatief *Poplab Drenthe*, waarin producties van popmuziek in combinatie met andere kunst disciplines worden gerealiseerd. De door K&C jaarlijks uit te reiken Drentse Talentprijs Cultuur is in 2018 gewonnen door musicaltalent Willemien Dijkstra. K&C is in opdracht van de provincie een onderzoek met betrekking tot talentontwikkeling gestart dat in 2019 gepresenteerd zal worden.

Ook binnen de disciplines Erfgoed en Musea is er aandacht voor talentontwikkeling.

- In samenwerking met de Stichting Beringer Hazewinkel en de Rijksuniversiteit Groningen biedt het Drents Museum een tweejarig opleidingstraject voor een Conservator Archeologie. Tijdens dit traject wordt een talentvolle archeoloog klaargestoomd voor het vak van conservator. Eind 2017 heeft het museum een talent aangenomen die in 2018 de kneepjes van het vak leerde.
- Monumentenwacht biedt jong talent ruimte via een tweejarig programma in combinatie met een vakopleiding. In 2018 is het gelukt om 2 nieuwe wachters aan de Monumentenwacht te binden.

3.4 Vernieuwing

Vernieuwing relateert aan het continu veranderen en ontwikkelen van het culturele aanbod door nieuwe projecten, performances en tentoonstellingen te creëren. Het relateert ook aan grenzen verleggen, creatieve denkkraft en artistieke ontwikkeling, aspecten die de culturele sector zeer eigen zijn. Een belangrijk onderdeel van vernieuwing en innovatie zijn artistieke cross-overs en er worden dan ook door verschillende culturele instellingen cross-overprojecten geïnitieerd. Cross-overs worden gevonden tussen de verschillende disciplines binnen de culturele sector, maar ook in samenwerking met instellingen en organisaties buiten de culturele sector:

- Puppert International plaatste op het festivalterrein het kunstwerk van *Katena* van de Britse Architects of Air, een 1200 vierkante meter grote en 8 meter hoge opgeblazen bouwwerk. De bezoekers van het festival hadden de mogelijkheid om door dit kleurrijke werk heen te lopen.
- Museum De Buitenplaats ontwikkelde in 2017 in samenwerking met het Terra College een driejarig project om taal en beeld dichterbij elkaar te brengen: *Hoe licht gedicht wordt*. In 2018 ging dit project van start. Leerlingen van het Terra College volgden workshops fotografie en workshops poëzie, waarbij de foto's en de gedichten in de klas tot één geheel gebracht werden. Het project resulteerde in een kleine tentoonstelling in het museum.

Een aantal culturele instellingen heeft in 2018 geïnvesteerd in de huisvesting, presentatie van de vaste collectie of uitbreidingsmogelijkheden om de artistieke waarde te bestendigen en/of te vergroten in de toekomst.

- Het Hunebedcentrum heeft geïnvesteerd in nieuwbouw en in de vernieuwing van de vaste opstelling. Het nieuwe glazen entreegebouw biedt de mogelijkheid het publiek en (school) groepen beter te ontvangen en zorgt voor een directe verbinding tussen de vaste opstelling binnen en het Oertijdpark buiten. In de vaste collectie zijn interactieve elementen toegevoegd.
- Het Gevangenis museum heeft dit jaar een deel van de vaste expositie over de geschiedenis van Veenhuizen vernieuwd: de herinrichting van toegangsluis neemt de bezoekers direct mee in vragen over de zin en tijdsgebondenheid van strafsysteem. Er zijn tevens plannen gemaakt om een deel van het gebouw uit te breiden en voor publiek toegankelijk te maken. Het in 2018 gestarte onderzoek naar de aanpassingen van het monumentale gebouw wordt naar verwachting in 2019 afgerond.
- Herinneringscentrum Kamp Westerbork heeft geïnvesteerd in de voorbereidingen voor de nieuwbouw en educatieve innovaties om het Herinneringscentrum Kamp Westerbork toekomstbestendig te maken. De herinrichting van de historische plek vormt de eerste fase van de vernieuwing, de tweede fase betreft zowel een verbouwing als nieuwbouw voor het centrum.
- Met het oog op groei is Loods13 in 2018 verhuisd en heeft nieuw onderkomen gevonden in het oude Aziëhuis in het Rensenpark in Emmen. De nieuwe locatie biedt meer ruimte voor de activiteiten van Loods13 en Loods13 neemt op deze locatie een voortrekkersrol in om in samenwerking met andere partijen, in en rondom het Rensenpark het culturele profiel van Emmen te versterken.
- Het Nijsinghuis, het oude raadhuis van Eelde, is in 2018 onderdeel geworden van Museum De Buitenplaats en biedt het museum perspectief om op die locatie activiteiten en initiatieven uit te breiden.

Katena, Puppert International

3.5 Samenwerken over grenzen

Elke door de provincie gesubsidieerde instelling bevindt zich in een netwerk van samenwerkende partijen en maatschappelijke partners. Dit netwerk wordt gevormd op basis van contacten in de regio, maar ook door samenwerkingsverbanden op bovenprovinciale, nationale en internationale schaal. In 2018 is een aantal voorbeelden van juist deze bovenregionale samenwerkingsverbanden tot bloei gekomen, en die krijgen hier vooral aandacht.

- We the North is een vierjarig cultuurprogramma van de drie noordelijke provincies en de gemeenten Assen, Emmen, Leeuwarden en Groningen. Het programma loopt van 2017 tot en met 2020 en de programmalijnen zijn talentontwikkeling, innovatie, stad en regio. Er wordt ruimte gelaten voor goede initiatieven die niet binnen deze lijnen vallen. Budget wordt ingezet voor experimenten die in het noordelijke culturele veld worden ontwikkeld. We the North is een aanjager en financier voor disciplinespecifieke netwerken en samenwerkingsverbanden. In dit verband is ook het noordelijk cultureel regioprofiel ontwikkeld in 2018, dat is te vinden via de site www.wethenorth.org/downloads/regioprofiel/.
- Een voorbeeld van de samenwerkingsverbanden die vanuit We the North gestimuleerd en gefinancierd worden, is Station Noord 2.0. Station Noord 2.0 is een samenwerkingsverband binnen de podiumkunsten. Vanuit Drenthe vormen Garage TDI, PeerGrouP, Het Houten Huis, Loods13 en het NNO de samenwerkingspartners voor podiumkunstorganisaties uit Groningen en Friesland die gezamenlijk de talentontwikkeling in de noordelijke provincies stimuleren. De activiteiten zijn een aanvulling op de afzonderlijke activiteiten van de partners. Up North (popcultuur) en Noordenaars (beeldende kunst) zijn andere netwerkverbanden die vanuit We the North worden ondersteund (zie ook paragraaf 3.3)
- Herbestemming Noord is een netwerkorganisatie van de drie erfgoedsteunpunten in de drie noordelijke provincies. Door samen te werken wil Herbestemming Noord duurzame herbestemming tot stand brengen met efficiënte procedures, gebruikmakend van monumentale waarden en karakteristieken, beperkte kosten en optimale inzet van subsidies. Stichting DBF is één van de partijen binnen het samenwerkingsverband.
- In 2018 sloot een aantal culturele instellingen zich aan bij de programmering van Leeuwarden, Culturele Hoofdstad. Het Huus van de Taol heeft zich een week lang gepresenteerd in het streektaalpaviljoen en organiseerde diverse activiteiten in Leeuwarden, onder meer prijsuitreiking van de schrijfwedstrijd. Het NNO nam deel aan onder meer de openingsceremonie van de culturele hoofdstad en PeerGrouP verzorgde diverse presentaties. *Into Nature*, een samenwerking van onder meer het Drents Museum en K&C Drenthe, is meegenomen in de randprogrammering van Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 (zie ook paragraaf 6.3).
- Na jarenlange inspanningen van het Huus van de Taol in samenwerking met andere streektaalinstututen, is op 10 oktober 2018 in Zwolle het convenant Erkenning Nedersaksisch ondertekend door onder meer het Ministerie van Binnenlandse zaken en de gedeputeerden van Drenthe, Groningen, Friesland, Overijssel en Gelderland. Middels dit Convenant gaan de overheden in Noord-Oost Nederland en het Rijk zich inspannen om de Nedersaksische taal te behouden en het gebruik ervan te stimuleren.
- Een aantal culturele instellingen stelt jaarlijks in hun programmering een ander land of regio centraal. Zo zocht Puppert International in 2018 de verbinding met Catalonië en haalde voorstellingen van Catalaanse makers naar Meppel. Het Internationaal Filmfestival Assen bood dit jaar programmering aan van makers uit Denemarken.
- Het Drents Museum werkt veelvuldig samen met diverse musea in het buitenland om tentoonstellingen met een internationaal karakter vorm te geven. In 2018 heeft het museum het initiatief genomen om de internationale samenwerking structureel te faciliteren en heeft het European Exhibition Network (EEN) opgericht. EEN is een netwerk van musea van ongeveer dezelfde grootte in Europa die elkaar informeren over tentoonstellingen, projecten en collecties om uitwisseling en samenwerking mogelijk te maken.
- Biblionet biedt alle bezoekers van de bibliotheek de mogelijkheid 4.700 internationale dagbladen en tijdschriften in 60 talen te lezen via de app PressReader.
- Het Hunebedcentrum nam deel aan de 'European Day of Megalithic routes'. Op deze dag staan de hunebedden in heel Europa centraal en werden er allerlei activiteiten georganiseerd.

3.6 Drentse actualiteit

Voor sommige instellingen biedt de actualiteit aanknopingspunten of inspiratie voor nieuwe programmering en het creëren van speciaal aanbod in samenwerking met speciale doelgroepen. In 2017 waren het vluchtelingenthema en de Groningse aardbevingsproblematiek, die ook Drenthe bereikte, onderwerp van de programmering. Ook in 2018 waren er diverse projecten waarin cultuur een verbinding legde met actuele thema's en specifieke doelgroepen, zoals de uitdagingen in het leven als boer en klimaatverandering.

- PeerGrouP creëerde in samenwerking met diverse lokale en regionale instanties zoals de Land – en Tuinbouworganisatie Noord en Zorg om Boer en Tuinder, de voorstelling *Maalkop*. De voorstelling is een theaterdialoog tussen een man en zijn koe. Het vertelt het verhaal van een jonge boer die noodgedwongen afstand moet doen van zijn bedrijf. In samenwerking met de instanties en via een verdiepende publieksprogrammering wordt er aandacht gevraagd voor de onzichtbare problemen in de agrarische sector.
- Garage TDI ontwikkelde een vervolg op het in 2017 gedane onderzoek met Syrische en Nederlandse jongeren naar de betekenis van het gevoel van vrijheid. *Zagros, een vriend van ver II* is een voorstelling over het persoonlijke verhaal van Fajer, over de rol en werkwijze van de IND, mensenhandelaren, de Nederlandse grondwet en de lokale gemeenschap die tegen de opvang van asielzoekers is. De voorstelling speelde op diverse middelbare scholen en Garage TDI verzorgde presentaties voor studenten en non-profit organisaties over het onderwerp. Garage TDI ontwikkelde in 2018 ook de voorstelling *Kanoet*. Gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek van van Theunis Piersma, hoogleraar trekvoegecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen wordt aan de hand van de kanoet klimaatverandering in kaart gebracht.
- Het Drents Landschap heeft in 2018 in samenwerking met de gemeente Assen het duurzaamheidscentrum verder ontwikkeld. Vanuit het duurzame gebouw in het Asserbos biedt Het Drents Landschap bezoekers allerlei (educatieve) activiteiten aan. Het doel is om de bewustwording ten aanzien van duurzaamheid te vergroten. Het Hunebedcentrum speelt tevens in op de toenemende belangstelling voor duurzaamheid met de jaarlijks terugkerende Oermarkt. Ook dit jaar stonden er op deze markt tal van kramen die gezondheid en bewegen centraal stellen. Daarbij wordt een link gelegd tussen de hedendaagse gezondheid en het (oer)verleden.

Maalkop, PeerGrouP

Oermarkt, Het Hunebedcentrum

Zagros een vriend van ver II, Garage TDI

3.7 Het Drentse gezicht

Het Drentse gezicht vormt met alle kernkwaliteiten en ruimtelijke waarden die daartoe behoren het onderscheidend vermogen van Drenthe. Hoofdstuk 6 zoomt dieper in op de ruimtelijke waarde van Drenthe. Deze paragraaf toont voorbeelden van het cultureel aanbod dat de relatie legt met aspecten van de Drentse identiteit, zoals de Drentse verhalen, de Drentse historie en de Drentse taal.

- Het Drents Archief is behept met het beheer en behoud van de Drentse geschiedenisstukken en daarmee een verteller van het Drents verhaal. In 2016 en 2017 heeft de website het Geheugen van Drenthe vorm gekregen. Het doel van de website is om sectoroverstijgende erfgoed informatie beter toegankelijk te maken voor een breed publiek. Het Drents Archief heeft in 2018 voor de verrijking van deze website gewerkt aan de koppeling van lokale verhalen aan het Geheugen van Drenthe.

- In april 2018 is het boek *de Geschiedenis van Drenthe – in archeologisch en historisch perspectief* gepresenteerd. Het Drents Archief was in opdracht van de provincie projectleider van deze geschiedschrijving, waaraan de auteurs Wijnand van der Sanden en Michiel Gerding 5 jaar hebben gewerkt. Het Drents Archief organiseerde een aantal publieksactiviteiten, zoals de jaarlijkse dag van de Drentse familie geschiedenis.
- Aan het begin van het jaar stond, naar aanleiding van de tentoonstelling *The American Dream* in het Drents Museum, ook de Drentse Droom centraal. Het Drents Archief ontwikkelde een fototentoonstelling die de ontwikkeling van naoorlogs Drenthe verbeeldt. De tentoonstelling is tevens gepresenteerd in de diverse vestigingen van Biblionet en in Assen in de buitenruimte tentoongesteld. Het Internationaal Filmfestival Assen sloot ook met wederzijdse promotie aan op de Drentse Droom.
- Het Huus van de Taol is een natuurlijk pleitbezorger van de Drentse identiteit via de Drentse taal. Het Huus van de Taol organiseert activiteiten om de taal levend te houden en promoot en houdt de (digitale) bibliotheek van het Huus actueel. Zo geeft het Huus van de Taol al zes jaar het kindertijdschrift *Wiesneus* uit met een oplage van 26.000 exemplaren. In 2018 heeft de organisatie het blad onder de aandacht gebracht bij de provincies Groningen, Overijssel en Gelderland en vertaald in streektaalen van die provincies. De totale oplage van het blad is gestegen naar 53.000 exemplaren. De bijbehorende website wiesneus.nl is in dit jaar ook doorontwikkeld.
- PeerGrouP en Het Drents Museum sloegen de handen ineen om het verhaal van de Drentse amateurarcheoloog Tjerk Vermaning te vertellen. PeerGrouP speelde de voorstelling *De Affaire Vermaning* en het Drents Museum toonde de tentoonstelling *De Zaak Vermaning*. De Drent wordt in de jaren 60 beroemd door zijn omstrede archeologische vondst bij Hoogersmilde en Hijken. De voorstelling werd gespeeld op locatie in Hoogersmilde. Bij tentoonstelling is een meerdelig lesprogramma ontworpen voor scholieren van het primair onderwijs. Meer dan 11.000 leerlingen hebben het lesprogramma gevolgd.
- Het Bevrijdingsfestival presenteerde net als vorig jaar in samenwerking met Drentse culturele instellingen de Wasstraat. In de Wasstraat wordt begrip en bewustzijn van de groundbeginselen van onze vrije samenleving bevorderd. Bezoekers in de Wasstraat kwamen langs tentoonstellingen van onder meer het Drents Archief dat "Verzet in Drenthe" presenteerde, waarbij een beeld werd geschetst van zichtbaar en onzichtbaar verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- Puppert International heeft speciaal voor het primair onderwijs de Meppeler Verhalen route ontwikkeld. De verhalenroute die tijdens het festival te bewandelen is, sluit aan bij de canon van Meppel.
- Een aantal culturele instellingen staat in contact en werkt samen met verschillende historische verenigingen in Drenthe om zo het Drentse verhaal en de Drentse identiteit levend te houden. Dit zijn onder meer het Drents Archief, Stichting DBF en Het Drents Landschap.

De Affaire Vermaning, PeerGrouP

Presentatie Geschiedenis van Drenthe, Drents Archief

4. Maatschappelijke waarde

4.1 Cultuur midden in de maatschappij

Maatschappelijke waarde gaat om het met cultuur bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken zoals brede participatie van diverse doelgroepen, het bevorderen van sociale cohesie en inclusie, (sociaal)culturele diversiteit en preventie van toestroom naar zorg. In 2018 hebben de culturele instellingen hier opnieuw veel aandacht aan besteed. Dankzij de gesprekken die wij met de instellingen hebben gevoerd, kunnen wij in deze editie een breed en diep beeld schetsen van de waarde die instellingen op dit vlak hebben gecreëerd.

4.2 Participatie van diverse doelgroepen

Gezamenlijk en individueel zetten de culturele instellingen in Drenthe zich in om specifieke doelgroepen te bereiken. Culturele participatie kan voor kwetsbare doelgroepen van grote betekenis zijn. Maar ook door samenwerking met mensen met verschillende achtergronden en diverse doelgroepen blijven de culturele instellingen zelf geïnspireerd om buiten de eigen kaders te denken. We lichten hier een aantal voorbeelden uit 2018 uit:

- K&C heeft gespecialiseerd personeel aangetrokken om in samenwerking met docenten het aanbod voor het speciaal onderwijs te optimaliseren en te vergroten. Om de kennisuitwisseling te bevorderen en het netwerk voor speciaal onderwijs zichtbaar te maken heeft K&C een aantal bijeenkomsten georganiseerd.
- Biblionet biedt een palet aan laagdrempelige en toegankelijke activiteiten om zoveel mogelijk diverse doelgroepen te bereiken en deze doelgroepen actief te betrekken in de maatschappij. In het kader van het innovatieproject 'Letter voor Letter' om de laaggeletterdheid te bestrijden, organiseerde Biblionet een aantal concerten met Drentse Volkszanger Renee Karst waarbij de taal centraal stond. Het doel was om de bezoekers op laagdrempelige wijze door te verwijzen naar de Taalhuizen van de bibliotheken. Biblionet heeft tevens voor beleidsondersteunende informatie contact gelegd met het trendbureau Drenthe. Daarbij is de laaggeletterdheid in kaart gebracht; zie <https://trendbureaudrenthe.nl/laaggeletterdheid/>.
- Het Drents Museum is aangesloten bij het project *Musea in Gebaren*, een samenwerkingsverband van inmiddels 16 musea in Nederland. Het Drents museum heeft in 2018 drie docenten aangenomen die Nederlandse gebarentaal en de internationale Sign beheersen. De docenten verzorgden diverse tentoonstellingen en rondleidingen voor mensen met een visuele beperking. In samenwerking met Stichting de Zonnebloem heeft het Drents Museum de fysieke toegankelijkheid geoptimaliseerd.
- Net als in 2017 nam het Peter de Grote Festival voor de tweede PdGCares! op in het programma. Tijdens 8 dagen van het festival brachten musici het festival naar patiënten in het Universitair Medisch Centrum Groningen en zijn er lezingen gegeven over de rol die muziek kan spelen bij het welzijn van mensen.
- Het archief (1966 – 2000) van de Molukse belangbehartigingsvereniging Badan Persatuan is geschonken aan het Drents Archief. Met het overdragen van het archief is er een begin gemaakt met het ontsluiten van een deel van de Molukse geschiedenis van Nederland. Herinneringscentrum Kamp Westerbork stond in samenwerking met de Stichting Gedeelde verhalen ook stil bij het deel van de Molukse geschiedenis van Nederland. Het toneelstuk *Aan de andere kant*, gebaseerd op 'Kota Inten', de dag dat de eerste boot met Molukkers aanmeerde, is een aantal maanden in het voorjaar opgevoerd.

Museum in gebaren, Drents Museum

4.3 Laagdrempelig & toegankelijk

De wijze waarop culturele instellingen het aanbod zo toegankelijk mogelijk maken en de uiteenlopende doelgroepen bereiken draagt bij aan het vergroten van de maatschappelijke waarde. De meeste Drentse instellingen letten actief op de laagdrempelige fysieke en digitale randvoorwaarden, bijvoorbeeld in de communicatie, toegangsprijzen, locatie of programmering.

- Het Drents Landschap heeft lokaal initiatief ondersteund om bij Landgoed Vledderhof een mindervaldidenpad te maken en organiseerde diverse bustochten om de natuur van Drenthe toegankelijker te maken voor ouderen en mensen die slecht ter been zijn.
- Biblionet bracht dit jaar het cursusaanbod voor onder meer ouderen, zoals het programma Klik & Tik waarbij de basisbeginselen van computers en internet worden geleerd, van de bibliotheken naar buurthuizen.
- In diverse gemeenten worden in samenwerking met het Huus van de Taol 'broescursussen' aangeboden. In een korte tijd maken de deelnemers op een laagdrempelige manier kennis met de Drentse taal.
- Het programma Gekleurd Grijs, dat lezingen aanbiedt in verzorgingstehuizen voor eenzame ouderen en een samenwerkingsverband is tussen meerdere instellingen waaronder het Drents Museum en K&C, heeft ook in 2018 weer plaatsgevonden.

De culturele instellingen hebben in 2018 nog meer aandacht voor de digitale toegankelijkheid van hun aanbod. Met name de erfgoedinstellingen onderzoeken nieuwe, digitale presentatievormen en manieren van communiceren om de collecties bij een breed publiek onder de aandacht te brengen:

- Sinds dit jaar heeft *ROEG!*, een samenwerkingsverband tussen Het Drents Landschap en andere groene organisaties en RTV Drenthe, een internetplatform. Via dit platform wordt het Drentse Erfgoed en de cultuurhistorie onder de aandacht gebracht. Het Drents Landschap levert content aan. In 2018 is ook het initiatief genomen door onder meer Het Drents Landschap om de populairste knapzakroutes te digitaliseren.
- Net als in 2017 bood Biblionet de app *Vakantiebieb* aan: 116.000 mensen hebben de app geactiveerd en er waren 231.000 actieve gebruikers. In totaal werden er maar liefst 1,8 miljoen e-books gedownload, waarvan 627.000 jeugdtitels. Titels van vakantieluister via de Luisterbieb app werden 36.000 keer gedownload.
- Het Drents Archief biedt een groot deel van zijn dienstverlening online aan en ontsluit online het verhaal van de Koloniën van Weldadigheid. De website *allekolonisten.nl* was voor het eerst een volledig jaar zelfstandig te raadplegen. Op de website zijn de historische verhalen te raadplegen en zijn de persoonsgegevens van bewoners van de Koloniën van Weldadigheid in Veenhuizen en Ommerschans te doorzoeken.
- Het Hunebedcentrum heeft een nieuwe website gelanceerd de website het Hunebednieuwscafe is omgebouwd tot een volledig virtueel museum. Het virtueel museum biedt plek aan kennisuitwisseling over Hunebedden tussen auteurs, lezers en geïnteresseerden van over de hele wereld.
- Het Herinneringscentrum Kamp Westerbork geeft met het project iC-ACCESS een online leeromgeving vorm. De leeromgeving is bedoeld voor Duitse en Engelse schoolgroepen om zich voor te bereiden op het fysieke bezoek aan het herinneringscentrum. De leeromgeving is opgezet rondom interviews met oud-gevangenen van kamp Westerbork.

4.4 Samenwerken met inwoners

Vanuit de overtuiging dat sociale cohesie bevordert wordt als inwoners betrokken worden bij de realisatie van cultureel aanbod, ontwikkelen onder meer de podiumkunsten participatieve projecten met inwoners en amateurs. Door cultureel aanbod te creëren op locaties waar de culturele diversiteit niet altijd voor handen is wordt de maatschappelijke waarde van het aanbod versterkt. (zie ook paragraaf 6.3).

- PeerGrouP wil met zijn voorstellingen het maatschappelijk bewustzijn rondom maatschappelijke thema's binnen een gemeenschap vergroten. De organisatie maakt zoveel mogelijk mensen uit een gemeenschap tot mede-eigenaar om een project te realiseren en brengt daarmee een beweging op gang. De al eerder genoemde voorstellingen *Maalkop* en de *Affaire Vermaning* zijn hier een voorbeeld van.

- Loods13 ontwikkelt zijn voorstellingen altijd vanuit het perspectief van de spelers, jongeren uit provincie en de regio Emmen. Aan het einde van jaar realiseerde Loods13 de kerstvoorstelling *Scrooge*. In deze voorstelling speelde 20 Drentse amateurspelers, begeleid door professionele theatermakers, het verhaal van Charles Dickens op eigen wijze.
- FestiValderAa betreft jaarlijks van de ongeveer 650 inwoners in Schipborg 400 actief bij de organisatie van het festival. Er worden er voorstellingen gemaakt op Auke's Landjes en Jan's schuur. Op eigen initiatief zetten de eigenaren van het land fakkels langs de weg om de bezoekers van het festival te verwelkomen en bij te dragen aan de sfeer van het festival.

4.5 Educatie

Cultuureducatie is een belangrijk onderdeel van de maatschappelijke waarde van het culturele aanbod in Drenthe. Veel activiteiten, tentoonstellingen en performances hebben een educatief karakter of een educatieve component. In veel gevallen ondersteund door K&C bieden de culturele instellingen gezamenlijk een scala aan lesprogramma's en onderwijsactiviteiten. Een aantal voorbeelden uit 2018:

- *Het Houten Huis in de klas* is een educatieproject van Het Houten Huis waarbij creativiteit een vaste plek in de klas krijgt en de verbeeldingspier van zowel leerlingen als docenten wordt getraind. Er wordt een Houten Huis boom van twee meter hoog in de klas geplaatst en in de boom hangen kaarten met creatieve en filosofische vragen en opdrachten die spelenderwijs uitgevoerd worden. Het project kan los van voorstellingen op scholen worden ingezet en is door twee scholen in 2018 voor het eerst volledig afgenomen.
- Opgenomen in het Cultuurmenu, speelde Het Houten Huis meermaals de voorstelling *Wolk in de klas*. De voorstelling was het eerste project waarbij het gezelschap voorstelling en educatie in elkaar doen overlopen. Leerlingen worden uitgenodigd in een van wol gemaakte burcht. Hier beleven ze het verhaal van Das, de bewoner van de burcht. Met live muziek, poppen- en maskerspel komt zijn wereld tot leven. Das, heeft altijd en overal een donkere wolk boven zijn hoofd hangen. Door middel van meditatieve oefeningen, leren Das en de kinderen anders naar de Wolk te kijken.
- Herinneringscentrum Kamp Westerbork heeft binnen 'kwaliteitsimpuls educatie' op maat gemaakte, educatieve programma's ontwikkeld. Zo ontvangen MBO studenten verpleegkunde de verhalen en dilemma's van verpleegkundigen in het ziekenhuis van kamp Westerbork, studenten bouw de persoonlijke verhalen van bouwvakkers die in het doorgangskamp Westerbork werkten aan de verdere uitbouw van het kamp en studenten voor de geüniformeerde beroepen in de rol van de marechaussee in het kamp. Ook organiseerde Herinneringscentrum Kamp Westerbork educatieve reizen voor PABO-studenten naar herinneringscentrum Bergen-Belsen en naar Neuengamme voor studenten geschiedenis van de NHL Stenden.
- Gerelateerd aan de uitvoering *War Requiem* werden jongeren tussen de 16 en 25 jaar door het NNO uitgedaagd om hun eigen protestsongs in te sturen. In 2018 was het 100 jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog eindigde. In deze context bood het concert aanleiding om het protest en geweld dat opklinkt uit het *War Requiem* te vertalen naar het heden. De vraag die centraal stond was hoe je protest om zet in muziek. De beste inzendingen zijn voorafgaand aan het concert ten gehore gebracht. Bij het project *Protestsongs, 100 jaar na WO I*, zijn er bijbehorende lesprogramma's voor het onderwijs ontwikkeld.
- In samenwerking met 8 basisscholen en 36 docenten organiseerde het Huus van de Taol 5 'metzing concerten' (meezingconcerten). De concerten zijn ten gehore gebracht op diverse locaties, onder meer in kerken in Gasselte, Gieten en Assen.

Wolk in de klas, Het Houten Huis

4.6 Regelingen cultuureducatie

Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) is de meerjarige landelijke stimuleringsregeling voor cultuureducatie. Doel van de regeling is dat scholen en culturele instellingen samenwerken om kunst, cultuur en erfgoed vast onderdeel van het lesprogramma op basisscholen te maken. De regeling wordt in Drenthe uitgevoerd door de kunstencentra en K&C. Het in 2018 uitgevoerde evaluatieonderzoek naar de regeling door de Universiteit Groningen laat zien dat de deskundigheid van leerkrachten is toegenomen en het cultuuronderwijs meer geborgd is in leerlijnen.

In het schooljaar 2017 – 2018 deden 251 scholen in het primair onderwijs mee aan de regeling en 84% van de scholen heeft een interne cultuur coördinator (ICC'er) of cultuuronderwijsdeskundige. Het nascholingsaanbod en cursussen voor ICC'ers zijn goed bezocht. Nieuw binnen Cultuureducatie met Kwaliteit was het nascholingsprogramma voor schoolleiding dat K&C met de schoolleidersopleiding NHL Stenden heeft ontwikkeld. Net als in 2017 deden in 2018 58 scholen mee met Impuls Muziekonderwijs.

CMK	2016 -2017	2018-2019
Aantal (gehonoreerde) aanvragen primair onderwijs	240	251
Aantal aanvragen productontwikkelingen	36	52
Impuls Muziekonderwijs	58	58

Via het programma Cultuurmenu van K&C hebben leerlingen jaarlijks de mogelijkheid in contact te komen met de professionele kunsten of deze te bezoeken. Bij alle activiteiten die de leerlingen doen is er bijbehorend lesmateriaal ontwikkeld. Ruim 25.000 leerlingen hebben in 2018 deelgenomen aan activiteiten van het Cultuurmenu.

Cultuurmenu 2017 – 2018	Activiteit	Leerlingen
Voorstellingen	244	16264
Projecten	90	2094
Workshops	556	5630
Excursies	76	2002

Samen met de provinciaal gesubsidieerde instellingen, het Drents Museum, het Drents Archief, Herinneringscentrum Westerbork, Gevangenis­museum, het Hunebedcentrum en diverse theaters, biedt K&C het programma Culturele Mobiliteit. Met door K&C geregeld busvervoer ontdekken de leerlingen de culturele en historische omgeving waar ze wonen en maken ze kennis met de collecties en verhalen van Drenthe. In totaal deden er 284 scholen mee met 6.980 leerlingen.

Culturele mobiliteit 2017 – 2018	Aantal bezoeken	Leerlingen
Museum De Buitenplaats	21	503
Drents Archief	10	311
Drents Archief & Drents Museum	7	127
Drents Museum	50	1.358
Herinneringscentrum Westerbork	40	1.059
Het Hunebedcentrum	42	1.149
Gevangenis­museum	54	1.173
Theaters	60	1.300

4.7 Maatschappelijke inzet

Er zijn meer dan 2.500 vrijwilligers actief in de Drentse culturele instellingen die door de provincie worden gesubsidieerd. 2018 toont een stijging van het aantal vrijwilligers ten opzichte van 2017. Loods 13 heeft in 2018 voor het eerst gewerkt met een groep vrijwilligers. In het kader van de kerstvoorstelling *Scrooge* verleenden 30 vrijwilligers hand- en spandiensten aan de staf van de theaterproductie. Loods 13 heeft deze groep vrijwilligers weten te binden aan de organisatie voor inzet in de toekomst.

De culturele instellingen bieden volop ruimte voor stagiaires en personen die werkervaring in het culturele veld willen opdoen. Tevens is een aantal re-integratieplekken voor personen met afstand tot de arbeidsmarkt beschikbaar. Net als in 2017 werkten ook in 2018 gedetineerden stage en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt mee in het Gevangenismuseum. Museum De Buitenplaats biedt ruimte aan personen met een afstand tot de arbeidsmarkt om samen met de vele vrijwilligers het museum, het café en de tuin dagelijks te onderhouden. Het Drents Archief geeft personen die een re-integratietraject doorlopen een volwaardige plek in de organisatie, creëren ruimte voor doorstroom en bieden perspectief op inzet in de toekomst.

Maatschappelijke inzet	2017 (n=21)	2018 (n=25)
Vrijwilligers	2.084	2.529
Stageplekken/werkervaringsplekken	61	55
Re-integratietrajecten/afstand tot de arbeidsmarkt	26	25

4.8 Waardering door bezoekers

9 van de 25 instellingen hebben in 2018 in verschillende vormen van onderzoek gedaan naar het publiek of de waardering van het publiek voor hun instelling. In 2017 hebben 13 instellingen een vorm van publieksonderzoek gedaan. In veel gevallen is het publieksonderzoek ten behoeve van inzicht in het bereik van doelgroepen of de klantvriendelijkheid in samenwerking met een andere partij of onderzoeksbureau uitgevoerd. Zo is er in het onderzoek dat het Drents Panel in 2018 heeft uitgevoerd onder 1.200 respondenten naar de staat van het Drents, de houding van de inwoners van Drenthe ten aanzien van de Drentse taal, ook de bekendheid van het Huus van de Taol onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt de inwoners van Drenthe positief zijn ten aanzien van de Drentse taal, het aantal sprekers gegroeid is (1%) en ook het Huus van de Taol bekendheid geniet. Biblionet heeft in 2018 een onderzoek uitgevoerd naar de maatschappelijke en persoonlijke waarde van de bibliotheek. Uitkomsten op de maatschappelijke waarde zijn onder meer dat de bibliotheek inspireert, helpt bij het leren van nieuwe dingen en kennis toegankelijk maakt voor mensen met weinig geld. In relatie tot persoonlijke waarde gaf 11% van de respondenten aan zich minder eenzaam te voelen middels het bibliotheekbezoek. De publieksonderzoeken zijn bij de instellingen op te vragen voor nadere toelichting en uitwisseling van kennis.

Uitkomsten onderzoek maatschappelijke waarde, Biblionet

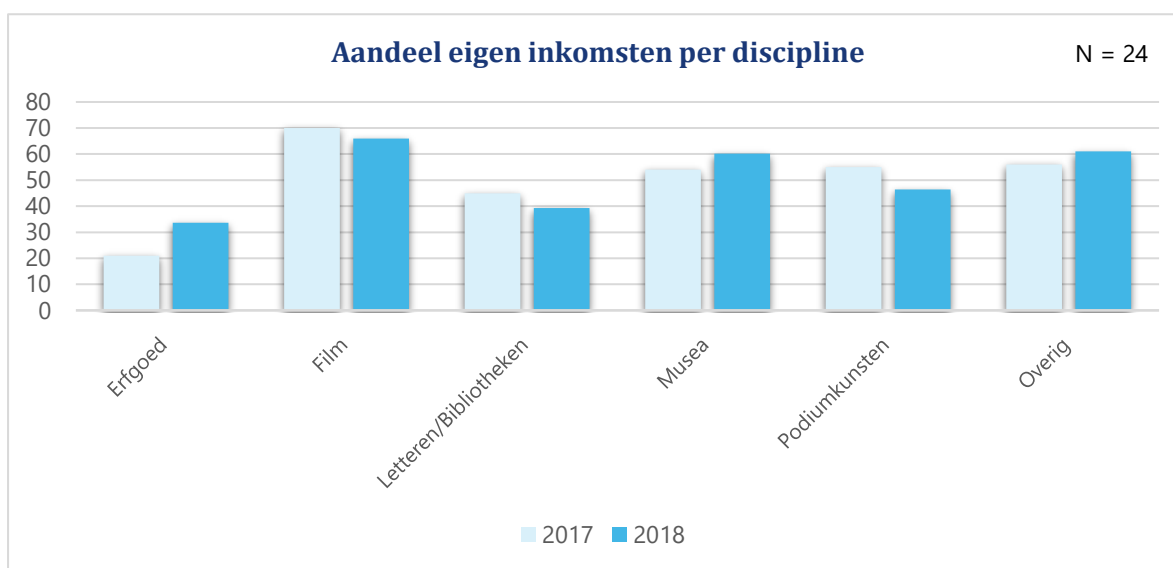
5. Economische waarde

5.1 Direct en indirect rendement

De cultuursector voegt economische waarde toe aan de provincie Drenthe. Het directe economische effect voor de instellingen zelf betreft de eigen inkomsten, uit entreegelden, abonnementen (bijvoorbeeld bij bibliotheek en monumentenwacht), horeca en diensten en van private bronnen zoals fondsen, donateurs en sponsors. De cultuursector draagt eveneens indirect bij aan economische waarde voor de provincie door spin-off aan andere sectoren zoals horeca en retail alsmede het verhogen van de aantrekkingskracht voor bewoners, bezoekers en ten slotte het bieden van werkgelegenheid.

5.2 Eigen inkomsten

Omdat de provinciaal gesubsidieerde instellingen sterk variëren in omvang en (publieks)functies, is een optelsom van eigen inkomsten niet betekenisvol. Wel is het interessant om nader in te zoomen op de mate waarin instellingen in staat zijn tot het verwerven van eigen inkomsten en daarmee de mate waarin zij financieel worden ondersteund met (onder meer provinciale) subsidie. Het hieronder weergegeven aandeel eigen inkomsten is de totale som van de directe en indirecte eigen inkomsten ten opzichte van subsidie in percentages:

Deze figuur geeft een gemiddelde van het aandeel eigen inkomsten per discipline weer. Er zijn binnen elke discipline instellingen die een relatief groot of klein aandeel eigen inkomsten genereren. Uit bovenstaande figuur blijkt dat het Internationaal Filmfestival Assen relatief in 2018 het grootste aandeel eigen inkomsten genereert, 66%, dit is een lichte daling ten opzichte van 2017. Ook de musea en de instellingen binnen de discipline overig genereren relatief veel eigen inkomsten, 60%. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2017. De instellingen binnen de disciplines podiumkunsten genereren gemiddeld 46% eigen inkomsten ten opzichte van de totale inkomsten. Voor provinciaal gesubsidieerde erfgoedinstellingen ligt dit aandeel lager, 34%. Relatieve verschillen ten opzichte van 2017 ontstaan onder meer door een toename van de directe inkomsten door een stijging van het aantal betalende bezoekers.

5.3 Toerisme

In voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de aantallen bezoekers, nader gespecificeerd naar doelgroepen. Voor de economische waarde is van belang in welke mate de culturele instellingen zorgen voor bezoek aan Drenthe. Het blijkt dat het merendeel van de instellingen niet beschikt over informatie over de geografische herkomst van bezoekers. Het Drents Museum houdt het wel bij: in 2018 kwam 83% van het recordaantal van 235.000 bezoekers van buiten Drenthe. De tentoonstelling *The American Dream* trok 130.000 bezoekers, circa 4% bezoekers uit het buitenland, waarvan het merendeel uit Duitsland. In 2017 kwam 88% van de 187.000 bezoekers van het Drents Museum van buiten Drenthe.

Marketing Drenthe verzamelt jaarlijks cijfers over de vrijetijdseconomie in Drenthe. Marketing Drenthe brengt Drenthe onder de aandacht bij relevante doelgroepen en zet een mix aan promotiemiddelen in om bezoekers naar de provincie te trekken. Het culturele aanbod speelt hierin een belangrijke rol. De relatie tussen het culturele aanbod en het aantal gasten en overnachtingen in Drenthe is niet direct aan elkaar te koppelen of te leiden. De culturele instellingen in Drenthe spannen zich echter wel in om toeristen naar Drenthe te trekken.

Vrijetijdscijfers Drenthe	2017	2018
Overnachtingen	€ 6.882.000	€ 7.100.000
Gasten	n.b.	1.900.000

Bron: marketingdrenthe.nl

- Museum De Buitenplaats presenteerde zich in 2018 voor het eerst op Art the Hague om meer bezoekers naar het museum en de provincie te trekken. Op deze beurs maakten meer dan 8.000 bezoekers kennis met Museum De Buitenplaats.
- Met de in 2018 toegekende 'European Heritage Label' ontvangt Herinneringscentrum Kamp Westerbork erkenning en geeft aan hierdoor meer internationale bezoekers aan te trekken.
- Het Hunebedcentrum organiseert activiteiten voor een niche doelgroep die van heinde en ver komt om de archeologische tijden te herleven. Zo vinden er speciale activiteiten plaats met betrekking tot re-enactment, reliving en larping. Het Hunebedcentrum biedt tevens alles drietalig aan om toeristen tegemoet te komen. In samenwerking met verschillende partijen zoals gemeenten, spannen Het Drents Landschap en het Hunebedcentrum zich in om het UNESCO Global Geopark te promoten.

5.4 Spin-off

Naast de directe inkomsten, dragen culturele instellingen indirect bij aan de economie van Drenthe, waarde die ten goede komt aan aanpalende sectoren zoals retail en horeca. Goede betrekkingen en samenwerking met lokale ondernemers vormt een onderdeel van de economische waardecreatie.

- Garage TDI ontwikkelde als onderdeel van het jeugdtheaterfestival 'Art of Wonder, 'Art of Ondernemen'. Op basis van de pilot in 2017 werd dit jaar opnieuw de samenwerking opgezocht tussen winkelier en jonge theatermakers. Drie theatermakers ontwikkelde een eigen performance op locatie bij een ondernemer in Assen. De theatermakers werkten voorafgaand aan de performances een aantal weken mee in de onderneming om de onderneming te leren kennen en verhalen te verzamelen. In een route door het centrum van Assen konden de festivalbezoekers de performances in de winkelpanden bezoeken. Met het oog op sociale en economische veranderingen, wil Garage TDI met dit project bijdragen aan de verbinding tussen commercie, cultuur en bewoners in de stad. Het doel is om de kennis over, en waardering voor bedrijven in de binnenstad van Assen te vergroten.
- Diverse festivals stimuleren jaarlijks meerdaags bezoek aan de provincie Drenthe: FestiValderAa, Internationaal Filmfestival Assen, Peter de Grote Festival, Puppert International en Into Nature (een initiatief van onder meer K&C en het Drents Museum) spelen zich namelijk regelmatig in het weekend of zelfs voor langere periode af. Daarnaast werken de culturele instellingen samen om met de vakantieparken en amusementsinstellingen in Drenthe arrangementen vorm te geven en te verkopen. Voor Into Nature zijn er meerdaagse arrangementen samengesteld waarbij overnachtingen en tickets tegelijk besteld werden.

5.5 (Social) Media

Een manier om de belangstelling voor Drentse kunst en cultureel erfgoed te identificeren is het onderzoeken van de media-aandacht. We hebben gevraagd naar het aantal vermeldingen in (reguliere) media zoals kranten, radio en tv, het aantal volgers op sociale media en het aantal bezoekers van websites.

Exposure op radio, tv en kranten	2017 (n = 22)	2018 (n = 20)
Regionaal	1.314	1.720
Nationaal	397	739
Internationaal	191	332

Social Media	2017 (n = 22)	2018 (n = 20)
Facebook	64.486	65.339
Twitter	37.267	32.447
Instagram	10.222	13.398
Anders (o.a. nieuwsbrieven, youtube)	11.735	9.839

De culturele instellingen genereren in 2018 meer aandacht van de media in absolute aantallen bezien. Met uitzondering van het aantal volgers op Twitter en het aantal volgers in de categorie 'anders'. Het aantal instellingen in de monitor is divers en er zijn geen uitspraken te doen over het aantal volgers of aantal artikelen in de media deze tweede editie. Het is waardevoller om voorbeelden van campagnes en acties in de media te duiden die het zogenoemde 'engagement' van het publiek en niet-publiek vergroten.

- Het NNO verzorgde voorafgaand aan Koningsdag het Koningsdagconcert in het bijzijn van Koning Willem-Alexander en Prinses Máxima. Het concert werd op primetime uitgezonden op NPO2 voor 3 miljoen kijkers en was terug te kijken via NPO start.
- In het kader van het 25-jarig jubileum organiseerde K&C twee 'Instawalks'. De Instawalks vonden plaats in Frederiksoord en op het Hol-tingerveld in Zuidwest-Drenthe langs de kunstwerken op de beeldenroute *Into Nature*. Deelnemers uit verschillende delen van het land volgden de rondleiding en maakten foto's met hun camera of mobiele telefoon die ze deelden via Instagram. De wandelingen vonden plaats onder begeleiding van Volkskrant- en land-schapsfotograaf Harry Cock.
- Het Drents Archief vergrootte zijn online bereik met de rubriek *Groeten uit...* en 'minuutjes film'. In de rubriek *Groeten uit...* postte het Drents Archief elke maandag een foto van een karakteristiek gebouw uit een Drentse plaats. Mensen konden raden naar de juiste locatie en hun herinneringen over deze plek delen. Ook toont het Drents Archief sinds oktober 2018 'minuutjes film op social media: korte filmcompilaties van de digilounge film en diverse themafilmpjes zoals Sint Maarten, Sinterklaas en Kerst.
- Loods13 heeft rondom de kerstvoorstelling *Scrooge* bekende en onbekende Emmenaren aangespoord tot het inspreken van persoonlijke kerstboodschappen. De kerstboodschappenactie zorgde voor groot online bereik.

Kerstboodschap, Loods13

Art of Ondernemen, Garage TDI

5.6 Werkgelegenheid

De inventarisatie ten behoeve van deze cultuurmonitor heeft tot de volgende inzichten in de werkgelegenheid dan wel arbeidsinspanningen bij de provinciaal gesubsidieerde instellingen geleid. Binnen de discipline podiumkunsten wordt vaak gewerkt met wisselende inzet per project. Afhankelijk van de grootte van het project worden extra freelancers en ZZP'ers aangetrokken. Omdat deze aantallen sterk fluctueren zijn deze niet meegenomen in onderstaande tabel.

	2017	2018
Betaalde medewerkers	510	517
FTE	372	378
Gemiddelde aanstelling	72%	73%

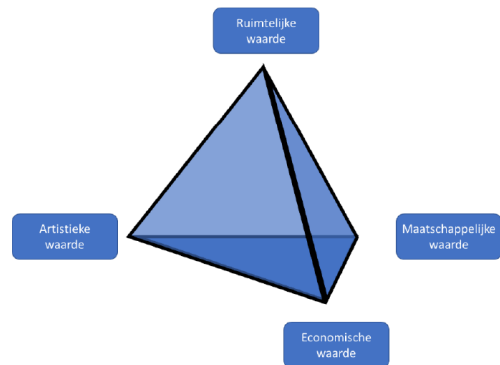

Het Drents Landschap

6. Ruimtelijke waarde

6.1 Een extra dimensie in provinciaal cultuurbeleid

Cultuurbeleid gaat voor de andere overheidslagen, rijk en gemeenten, over artistieke, maatschappelijke en economische waarde. Juist door de specifieke rol en verantwoordelijkheden van provincies, hebben we daar op deze bestuurslaag ook ruimtelijke waarde aan toegevoegd, want een deel van de culturele instellingen houdt zich met ruimtelijke waarde bezig. Juist in Drenthe spelen de omgeving, het landschap en archeologische waarden een belangrijke rol in kunst, cultuur en erfgoed.

We onderscheiden op basis van de door de provinciaal gesubsidieerde culturele instellingen aangeleverde informatie twee terreinen waarop ruimtelijke waarde wordt gecreëerd, namelijk enerzijds het beheer en behoud van ruimtelijke objecten zoals monumenten, anderzijds het gebruik en ontwikkeling van de Drentse ruimtelijke en fysieke infrastructuur voor diverse culturele toepassingen.

6.2 Beheer en behoud van ruimtelijke objecten

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is waarneembaar in zowel bebouwde omgeving als in het landschap. Diverse instellingen spannen zich in om deze ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed te behouden of te vergroten. We geven hier een aantal voorbeelden van.

- Stichting DBF zoekt naar mogelijkheden tot herbestemming van dreigende leegstand van karakteristieke panden en objecten in Drenthe in de overtuiging een impuls te geven aan de leefbaarheid en economie van een dorp of gemeenschap. Hiertoe organiseert de stichting herbestemmingstafels om de aansluiting met inwoners te vinden en neemt zitting in het Erfgoedberaad. In 2018 zijn eigenaren geadviseerd en diverse objecten, zoals karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten, aangepakt om verval te voorkomen; een woonboerderij in Gasselte Nijveen, een middenhuisboerderij in Veenhuizen en het Van Gogh Huis in Nieuw Amsterdam/Veenoord.
- Het Drents Landschap en de Monumentenwacht trokken samen op in de voorbereidingen van het restauratie- en herbestemmingsproject *Oldengaerde*. Het landgoed dat al 200 jaar in particulier bezit was, is overgedragen aan Het Drents Landschap en in 2018 zijn de plannen voor restauratie gefinaliseerd. De particuliere eigenaar houdt recht op een deel van het landgoed en een deel van het landgoed wordt gerestaureerd en geoptimaliseerd voor openstelling voor het publiek.
- In de provincie Drenthe staan 36 molens en het merendeel van de molens worden beheerd en in stand gehouden door gemeenten en/of stichtingen. De Molenstichting Drenthe houdt zich bezig met het bevorderen en verzekeren van de instandhouding van de molens in de provincie Drenthe. Jaarlijks organiseert de stichting op de vierde zaterdag van augustus de Drentse Molendag en stelt de molens open voor publiek. De gemeente Coevorden heeft in 2018 besloten om in de komende drie jaar 7 molens aan Het Drentse Landschap over te dragen. Het Drents Landschap gaat zorgdragen voor het beheer en behoud van de molens. De organisatie wordt tevens verantwoordelijk voor de 200 vrijwilligers die actief zijn bij de molens.
- De Monumentenwacht zag een groeiende behoefte aan advisering over het verduurzamen van monumenten en ontwikkelde de DUMO-inspecties (duurzame monumenten inspecties). De monumentwachten investeert ook in het beter en veiliger maken van de inspecties. Na een pilot in 2017 heeft de Monumentenwacht in 2018 de inspectie met drones verder verkend en doorontwikkeld. Ook deed de inspectie-app haar intrede waarmee de wachters makkelijk toegang hebben tot dossiers op locatie. De Monumentenwacht rondde dit jaar het driejarig project samen met Het Drents Landschap af, waarin alle objecten van Het Drents Landschap volgens de NEN-methode in kaart zijn gebracht.

- Er is op de historische plek van Kamp Westerbork een aantal ingrepen gedaan in het gebied waar tijdens de oorlogsjaren het crematorium stond. In kader van het jaar van het verzet is het verzetsgraf, gelegen achter het toenmalig crematorium, gemarkeerd en aangepast. De herinrichting van het gehele gebied is in oktober in het bijzijn van nabestaanden onthuld.
- In 2017 is het Steunpunt Erfgoed Drenthe van start gegaan en in 2018 heeft de coördinator van het steunpunt verscheidene activiteiten ontplooid. Het eerste volledige jaar van het steunpunt wordt gezien als een opstartjaar en er is geïnvesteerd in het opbouwen en bestendigen van het netwerk. Er is veel onderzoek gedaan op welke wijze het steunpunt de erfgoedsector de komende jaren optimaal kan ondersteunen.
- De provincie zelf heeft ook een rol in het ontsluiten van informatie over erfgoed en monumenten. In het datahuis van de provincie dat momenteel in ontwikkeling is, is zichtbaar waar monumenten zich bevinden.

6.3 Infrastructuur, kunst en cultuur

Verschillende culturele instellingen maken gebruik van de kwaliteiten van de omgeving. Drentse musea zijn direct aan hun locatie te koppelen en benutten de mogelijkheden van hun vaste locaties, onder andere museummolens en monumenten maar ook moderne gebouwen. Het Gevangenismuseum, het Hunebedcentrum, Herinneringscentrum Kamp Westerbork zijn voorbeelden waarbij de ruimtelijke waarde essentieel is voor het verhaal dat de instellingen vertellen. Daarnaast worden buiten de muren van de musea ook activiteiten georganiseerd zoals fietsroutes door het landschap met erfgoedgids, wandeltochten met een rondleider/erfgoedgids aanwezig die vertelt over de landschapsgeschiedenis, de hunebedden et cetera.

De landschappelijke en bebouwde omgeving wordt ook als podium gebruikt, bijvoorbeeld als festivalterrein. Sommige festivals maken van meerdere ruimtes gebruik, zoals van diverse monumenten in verschillende dorpen of van historische plekken in binnensteden en op erfgoedlocaties in Drenthe. We geven een aantal voorbeelden van het gebruik van de infrastructuur in 2018.

- *Into Nature* is een tweemaaljaarlijkse kunstroute met kunstwerken van nationale en internationale kunstenaars door het Drentse Landschap. *Into Nature* wordt georganiseerd door verschillende Drentse instellingen, onder meer het Drents Museum, K&C en Stichting Kunst in Kolderveen (KiK). Het doel van de route is om bezoekers Drenthe op een andere en laagdrempelige manier te leren kennen. De kunstroute had als thema 'Out of Darkness'. Onder leiding van curator Hans Hartog den Jager zijn 17 internationale kunstenaars naar Drenthe getrokken, zoals de Argentijnse Adrián Villar Rojas en het Britse kunstenaarsduo Heather & Ivan Morison. Er zijn tussen de 15.000 en 20.000 bezoekers op afgekomen.
- Elk jaar maakt Festival der Aa gebruik van de locatie en de natuur als inspiratiebron en als podium. Er zijn locatiegebonden voorstellingen en landschapskunstwerken. Zu Hause speelde een voorstelling op de Drentsche Aa en operazangeres Brigitte van Hagen zong op een podium op het water.
- In samenwerking met de provincie Drenthe heeft het Hunebedcentrum de N34 omgedoopt tot de Hunebed Highway. Deze doop genereerde publiciteit en heeft tot doel de bekendheid van Hunebedden te vergroten.

Verzetsgraf, Kamp Westerbork

Hervé Youmbi, Into Nature

De Zaanplatte, Molenstichting Drenthe

7. Perspectief: behoud en ontwikkeling

7.1 Beeld na twee edities

We vatten in dit laatste hoofdstuk kort onze bevindingen samen, op basis van twee edities. In de eerste plaats merken we op dat we nóg beter kunnen laten zien hoe veel moois in Drenthe tot stand wordt gebracht. De instellingen doen ook hun best om dit moois over te brengen, in de jaarverantwoordingen en in de gesprekken met de provincie en met Berenschot. Zodoende is de cultuurmonitor een geschikt instrument voor de doelstelling van de cultuurnota om met cultuur het verhaal van Drenthe te vertellen en zichtbaar te maken.

We constateren daarnaast dat, het geheel overziend, er een verschil zichtbaar wordt tussen twee ambities van het culturele veld, namelijk enerzijds het behouden of in stand houden van wat er aan cultureel aanbod is, anderzijds het (door)ontwikkelen van het aanbod door telkens nieuwe initiatieven te ontplooiën en innovaties toe te passen. Het is te makkelijk om deze scheidslijn te trekken tussen erfgoed voor behoud en kunsten voor ontwikkeling. Ook het erfgoed is druk bezig met ontwikkelingen, en in de kunsten wordt veel moois behouden. Wel is het zo dat het verhaal dat in deze nieuwe editie van de cultuurmonitor over het behouden veel overeenkomsten vertoont met het verhaal van de vorige editie, en dat de nieuwe verhalen vooral over ontwikkelingen gaan. Wellicht dat in de volgende editie van de cultuurmonitor meer focus komt te liggen op de ontwikkelkant dan op het behouden. Een manier om dat in te vullen, is een meer thematische insteek van de cultuurmonitor. Dit is een punt waarover we graag met het veld en de provincie in gesprek gaan. En dat gesprek wordt gewaardeerd en dus vervolgd.

7.2 De sector op waarden geschat

Vanuit het perspectief van de vier waarden, geven we ten slotte een korte reflectie op onze bevindingen:

- *Artistieke waarde:* de instellingen zijn in staat geweest veel activiteiten te organiseren en programmeren waar zij terecht trots op zijn en waar veel publiek mee is bereikt. Er is bovendien in de toekomst geïnvesteerd. Opnieuw is zorg gedragen voor talenten. Maar ons is vooral opgevallen dat veel instellingen hun infrastructuur hebben versterkt, zoals huisvesting, maar ook in vaste collecties en presentatiemogelijkheden.
- *Maatschappelijke waarde:* niet alleen het bereiken van publiek in het algemeen, maar juist het bereiken van specifieke doelgroepen, lijkt een meer vanzelfsprekende zaak voor de culturele instellingen in Drenthe. We hebben tal van voorbeelden bij musea, in de podiumkunsten, letteren en erfgoed gezien van initiatieven die van de grond komen, in samenwerking met andere maatschappelijke organisatie en onderwijsinstellingen.
- *Economische waarde:* ook hiervoor geldt dat de economische betekenis van de culturele sector helder is gepositioneerd. Men herkent en erkent de waarde die de sector biedt aan bezoekers zoals toeristen. De instellingen zetten zich actief in om toeristen naar Drenthe te trekken. Aanbevelingen voor nader onderzoek zou kunnen gaan over fair practice in Drenthe en over de (economische) impact. Dergelijke studies worden al door individuele instellingen in Drenthe uitgevoerd.
- *Ruimtelijke waarde:* op dit terrein zijn er minder grote ontwikkelingen in beeld te brengen. Dit kan samenhangen met het in de vorige paragraaf benoemde onderscheid met in stand houden naast ontwikkelen. Op het vlak van de verbanden tussen cultuur en natuur zijn wel meer voorbeelden te vinden. Drenthe zou een meer nadrukkelijke verbinding van de cultuursector met thema's als duurzaamheid en klimaatverandering kunnen aanjagen.

Bijlage - deelnemende instellingen Cultuurmonitor 2017-2020 Editie 2

Onderstaande beschrijvingen zijn opgesteld met teksten die zijn aangeleverd door de instellingen, zijn alfabetisch gerangschikt en bevatten geen oordeel van Berenschot of de provincie Drenthe over de instellingen.

Bevrijdingsfestival Drenthe

Bevrijdingsfestival is het jaarlijkse festival op 5 mei waar uitbundige muziek op verschillende podia ten gehore wordt gebracht voor een groot publiek. Het festival draait om het maatschappelijke thema 'vrijheid', in relatie tot de herdenking op 4 mei. De dag is erop gericht om het publiek te laten bezinnen op het belang van grondrechten, rechtsgelijkheid, rechtszekerheid en het recht op vrijheid van meningsuiting. Het festival is gratis toegankelijk en ook interessant voor kinderen. In 2017 waren er veel podia met nationale en regionale artiesten, vrijheidscolleges en activiteiten.

Biblionet Drenthe

Biblionet Drenthe is de provinciale ondersteuningsinstelling voor de openbare bibliotheken in Drenthe. Op grond van de Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob) ondersteunt Biblionet alle twaalf basisbibliotheken in Drenthe bij de uitvoering van de taken (interbibliothecair) leenverkeer, innovatie, netwerktaken, gegevenslevering en collecties. Daarnaast fungeert Biblionet als backoffice van de negen plattelandsbibliotheken. Biblionet verleent diensten op het gebied van werkgeverschap, HR, financiën, ICT, marketing & communicatie, enzovoort. De kernfuncties lezen, informeren, ontmoeten en cultuur zijn leidend voor de programmering en activiteiten die Biblionet organiseert.

Drents Archief

Het Drents Archief heeft een helder doel, namelijk cultureel erfgoed dichterbij de mensen brengen. Binnen en buiten de muren van het moderne bezoekerscentrum in Assen kunnen mensen met andere ogen naar hun omgeving gaan kijken en zich bewust worden van hun eigen sporen in het verleden. Enerzijds geeft het archief invulling aan de wettelijke taak om de archieven van partners, zoals de Gemeente Assen en het Rijk, te beheren en anderzijds wordt een publieke taak vervuld om de schatten aan informatie die zij in onze depots beheren voor een breed publiek toegankelijk te maken.

Molenstichting Drenthe

De Molenstichting Drenthe is opgericht in 1974 met het doel, het bevorderen en het verzekeren van de instandhouding van molens in de provincie Drenthe.

Drents Museum

Het Drents Museum toont een blik op de wereld en biedt de wereld een blik op Drenthe. Met verhalen over archeologie, kunst en geschiedenis wil het museum jong en oud inspireren. De kernactiviteiten van het museum bestaan onder andere uit tentoonstellingen, presentatie van en zorg voor de collectie, inhoudelijke verdieping en service. De kernwaarden gastvrijheid, kwaliteit, ambitie en verrassing, betrouwbaarheid en ondernemerschap bepalen de manier van werken in alles wat het Drents Museum doet. Het Drents Museum heeft de ambitie een museum van internationale betekenis te zijn en een verrijkende ervaring bieden aan zoveel mogelijk mensen.

FestiValderAa

FestiValderAa wil zich de komende jaren binnen en buiten Drenthe profileren als een toegankelijk driedaags festival midden in de Drentse natuur, waar gedreven podiumkunstenaars hun werk kunnen tonen in een unieke context aan een brede doelgroep. FestiValderAa zorgt voor voorstellingen en concerten die vrolijk van toon zijn van bekende en onbekende theatermakers, muzikanten en kunstenaars. De unieke omgeving, het Nationaal Park de Drentsche Aa, waarin het festival is ingebed, is leidend in de programmering en vormt het decor van het festival. Er wordt gezocht naar puurheid en echtheid bij de makers zodat de voorstellingen naadloos passen bij de natuurlijke omgeving.

Garage TDI

Garage TDI draagt bij, door middel van theater, aan de positieve ontwikkeling van jeugd en jongeren tot nieuwsgierige, empathische en ruimdenkende mensen. Het Drents Jeugdtheater Garage TDI heeft vier kernactiviteiten: het maken en spelen van professionele jeugdtheater en dansvoorstellingen, talentontwikkeling, educatieve activiteiten voor het primair en voortgezet onderwijs en het organiseren van Art of Wonder, een jeugdtheaterfestival. Garage TDI biedt daarnaast jong talent uit Drenthe, Groningen, Friesland en Overijssel de kans om zich voor te bereiden op een hbo-theateropleiding door middel van lessen, theaterexperimenten, auditietraining, trainingsweken en het maken en spelen van voorstellingen.

Gevangenis museum

Het Gevangenis museum in Veenhuizen is een unieke plek, vol spannende presentaties, tentoonstellingen over het gevangeniswezen, bruisende evenementen en een verrassende omgeving. Het Gevangenis museum is een site-museum en verbindt heden en verleden van verpaupering, heropvoeding, misdaad en straf. Het is dé plek waar het verhaal wordt verteld over de gevolgen van normafwijkend gedrag door persoonlijke en maatschappelijke omstandigheden. Het ontleent zijn betekenis aan de samenhang tussen de museale collectie, de huisvesting in een voormalig dwanggesticht, de vestiging in gevangenisdorp Veenhuizen – van oorsprong een kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid – en de ligging in een landschap dat wordt gekenmerkt door de sporen van een (veen)koloniaal verleden.

Herinneringscentrum Kamp Westerbork

In het herinneringscentrum krijgt de bezoeker een beeld bij wat er in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog is gebeurd. Het centrum heeft een museum, toont het kampterrein en kent een beeldentuin. Het terrein van Kamp Westerbork is anno 2016 een open parkachtig gebied in het bos. Dit in sterk contrast met de periode 1942–1945, waarin duizenden mensen dicht op elkaar leefden tussen tientallen barakken en andere gebouwen. Buiten het prikkeldraad en de wachttorens, die de overbevolkte 'stad' bij elkaar hielden, lag de uitgestrekte Drentse heide. Nationaal en internationaal is het Herinneringscentrum Kamp Westerbork een vooraanstaand instituut dat niet alleen een groot aantal fysieke bezoekers trekt, maar ook op andere wijze door geïnteresseerden wordt gezocht en gevonden.

Het Drentse Landschap

Stichting Het Drentse Landschap zet zich in voor het ontwikkelen en behouden van de Drentse natuur en het Drentse culturele erfgoed. De stichting heeft de zorg over ruim 8.750 hectare natuur, ruim 270 gebouwen, 22 hunebedden en vele andere archeologische objecten, zoals grafheuvels. Als provinciale trustorganisatie behoudt Het Drents Landschap historisch waardevolle objecten en natuurlijke schoonheid voor de bewoners en bezoekers van Drenthe, nu en in de toekomst. Dit wordt gerealiseerd door het aankopen en beheren van natuurterreinen en aankopen, onderhouden en beheren van cultuurhistorisch en archeologisch waardevolle objecten. Door monumenten en natuurgebieden in stand te houden, te ontwikkelen en waar mogelijk open te stellen, draagt de stichting bij aan de culturele, toeristische en economische versterking van de provincie. Door middel van voorlichting en educatie probeert de stichting het draagvlak voor haar doelen te vergroten.

Het Houten Huis

Het Houten Huis is het beeldend muziektheatergezelschap van het Noorden. Vanuit Groningen maakt HHH voorstellingen die door het hele land én tot ver over de grens te zien zijn. Het Houten Huis staat symbool voor het leven, waar soms ook iets piept en kraakt of een onverwachte gast langskomt. Het gezelschap timmert en schuurt aan verhalen, verbeelding en muzikaliteit. Overdag speelt HHH voor schoolklassen, van kleuter tot puber. Maar als 's avonds volwassenen met hetzelfde ongeloof de zaal uitkomen, blijkt dat ontroering en fantasie geen leeftijds grens kennen.

Hunebedcentrum

Het Hunebedcentrum in Borger is een museum gericht op de presentatie en bescherming van hunebedden en prehistorische monumenten – in heden, verleden en toekomst – , waarbij belevenissen worden geboden voor doelen van bewustwording, onderricht en amusement. Op het terrein van het Hunebedcentrum maken bezoekers een tijdreis van 150.000 jaar. De bezoeker ontdekt via vijf locaties de boeiende prehistorie van de oerprovincie van Nederland, Drenthe. Het is een reis die begint met de ijstijden die het landschap hebben gevormd en hoe de mens dit landschap heeft gebruikt en er duizenden jaren lang leefde.

Huus van de Taol

Het Huus van de Toal wil het praten, het verstaan, het schrijven, het lezen en het zingen van de Drentse taal op een eigentijdse manier onder de aandacht brengen en blijven stimuleren. Het werk is verdeeld over vijf werkvelden, te weten: taalpromotie, schrijven, muziek, onderwijs en taalwetenschap.

Internationaal Filmfestival Assen

Internationaal Filmfestival Assen | Vrouw & Film is een uniek, meerdaags filmfestival waarin vrouwen, zowel voor als achter de camera, een centrale rol spelen. IFA is daarmee een van de oudste filmfestivals met een feministische traditie in Europa, het enige festival met een dergelijke oriëntatie in Nederland en bovendien een van de weinige vertoners van arthouse films in Drenthe. Op basis van dit profiel programmeert IFA jaarlijks een kwalitatief hoogstaande en internationale selectie films, gecombineerd met een spraakmakend randprogramma. Hoogwaardigheid gaat hierbij hand in hand met laagdrempeligheid – IFA is een feestelijke plek waar zowel bezoekers als culturele spelers elkaar kunnen treffen, uitdagen en inspireren.

K&C

K&C heeft de rol als provinciale steunfunctie en werkt vanuit en met de kunsten aan het versterken van de culturele infrastructuur en de culturele omgeving in Drenthe. K&C is een expertisecentrum en projectorganisatie op het gebied van cultuureducatie, cultuurparticipatie, cultuurinnovatie en cultuurbeleid. K&C heeft medewerkers in dienst die als adviseur, bemiddelaar en/of projectontwikkelaar met passie, creativiteit en zorg werken aan kwalitatief hoogwaardige diensten en producten. Het sterker maken van de ander, zowel inhoudelijk als organisatorisch, staat daarbij voor de medewerkers centraal. K&C werkt in opdracht van de provincies Drenthe en Groningen en de gemeenten in beide provincies, maar ook in opdracht van scholen, culturele instellingen, bedrijven en particulieren.

Loods 13

Loods 13 is een theaterschool en productiehuis in Emmen. Loods13 heeft zichzelf op de kaart gezet als community art voor bijzondere doelgroepen en richt zich zowel op jongeren als volwassenen. Loods13 stimuleert het lef buiten de bekende paden te gaan vanuit de overtuiging dat theater spelen, maken en beleven bestaat uit het mobiliseren van discipline, lef, nieuwsgierigheid en energie om het onbekende te verkennen. Loods13 stimuleert door middel van theater de ontmoeting met jezelf, de ander, de Drentse omgeving en hoe je je tot de wereld verhoudt. Deze verkenningstocht is zowel proces- als resultaatgericht waaraan iedereen mag deelnemen.

Monumentenwacht Drenthe

Monumentenwacht Drenthe helpt monumentenbezitters bij het periodieke onderhoud van hun pand. Monumentenwachters doen onderhoudsinspecties, geven praktische tips en voeren klein (nood)herstel uit in en om het huis, volgens de principes van de restauratieladder. De Monumentenwacht is monumentengek. Fans van panden met karakter. De historie en verhalen van monumenten raken hen. De stichting wil ze koesteren, verzorgen, levend houden. Omdat ze bijzonder zijn. Omdat ze door hun unieke status extra aandacht verdienen. Monumentenbezitters hebben daarin een belangrijke taak. Om zoiets waardevols als een monument op een goede manier door de tijd te brengen. Daarin ondersteunt de Monumentenwacht graag. Met krachtig vakmanschap. In onderhoud en advies. Met respect voor hoe het ooit was én met oog voor de toekomst.

Museum De Buitenplaats

Museum De Buitenplaats in Eelde is een museum voor figuratieve kunst in de breedste zin van het woord, waarbij het doel is om bezoekers bewust te maken van de rol die kunst, natuur en architectuur spelen in onze samenleving en om hen te inspireren autonoom en vrij te denken. Hierbij wordt er gefocust op hedendaagse kunst, kunst op papier, illustratie, klassieke moderne kunst, fotografie, tuinarchitectuur en aspecten van de natuur. Er is een museumpaviljoen, een museumtuin en het Nijssinghuis dat bezocht kan worden. Er zijn jaarlijks diverse wisselende tentoonstellingen en ook worden er optredens verzorgd op het buitenpodium die aansluiten op de programmering.

Noord Nederlands Orkest

Het Noord Nederlands Orkest is Nederlands oudste professionele symfonieorkest. Het brengt symfonische muziek op een zo hoog mogelijk niveau tot leven in de drie noordelijke provincies, met zo'n 120 concerten per seizoen: in concertzalen, in de openlucht, tijdens festivals en voor scholen. Ook toert het orkest regelmatig naar podia elders in het land. De programmering is verrassend en breed; van puur en onversneden klassiek tot cross-overs met popmuziek. Het orkest laat graag 'nieuwe oren' kennismaken met symfonische muziek, bijvoorbeeld via de Pieter Roelf Jeugdconcerten en de gratis lunch- en buitenconcerten. Ook is het NNO geregeld te beluisteren op de radio.

PeerGrouP

PeerGrouP is een groep theaterprofessionals. De groep maakt gezamenlijk theater in en met de omgeving. Vanuit het motto 'graven waar je staat' vertelt PeerGrouP de verhalen van de plek waar we ons bevinden. De focus ligt daarbij op een blijvend effect voor de omgeving. Dit realiseert PeerGrouP door de omgeving mede-eigenaar te maken van het project. Voorstellingen kunnen ongebruikelijke vormen hebben en elementen bevatten die doorgaans niet als theater worden beschouwd. PeerGrouP wil mensen met elkaar verbinden en aanzetten tot nadenken en handelen. Elk project creëert daarmee ook zijn eigen PeerGrouP, waarin ieders kracht gewaardeerd en ingezet wordt en waarin men van elkaar kan leren. Het doel van de verhalen van PeerGrouP is te vermaken, verwonderen, nuanceren, inspireren en verbinden.

Peter de Grote Festival

Het Peter de Grote Festival is het grootste kamermuziekfestival van Noord-Nederland. Het festival bestaat uit een reeks concertseries op bijzondere locaties in Noord-Nederland. Bekende en minder bekende kamermuziekconcerten worden ten gehore gebracht door nationaal en internationaal gerenommeerde musici. Tevens organiseert het Peter de Grote festival de Summer Academy voor deelnemers van over de hele wereld. Deelnemers van deze academy spelen een rol in de verschillende concertseries.

Puppet International

Puppet International is het internationale poppen- en figurentheaterfestival dat elke twee jaar plaatsvindt in Meppel. De doelstelling van Puppet International is het publiek op een aansprekende en eigentijdse wijze te betrekken en kennis te laten maken bij en van het poppen- en objectentheater en zijn unieke theatervorm. Er is op het gebied van poppen- en objectentheater in Nederland niet veel meer te vinden. In het buitenland geniet deze theatervorm een groots aanzien. Het trekt volle zalen in het reguliere circuit. In Nederland is dit sporadisch te vinden in de theaters. Tijdens dit vijfdaagse festival worden door binnen- en buitenlandse artiesten voorstellingen gegeven op verschillende locaties. Het festival heeft zowel op educatief gebied als op uitgaansgebied voor elk wat wils om het Poppen- en figurentheater te ontdekken of men zich er verder in te laten verdiepen.

Stichting DBF

Stichting DBF kijkt met een toekomstgerichte blik naar de mogelijkheden van dreigende leegstand van karakteristieke panden en objecten in Drenthe in dorpen om deze her te bestemmen, met de overtuiging om bij te dragen aan een betere leefomgeving. Tevens voert Stichting DBF haalbaarheidsonderzoeken naar herbestemming van historische voorzieningen in dorpen. Vanaf april 2017 functioneert Stichting DBF als Meldpunt voor Herbestemming in Drenthe. Stichting DBF is tevens partner in het samenwerkingsverband Herbestemming Noord. Samen met het steunpunt Erfgoed Drenthe en Steunpunt Monumentenzorg Friesland vormen zij een netwerk voor kennisuitwisseling van professionals, erfgoedeigenaren en delen van ervaringen.

Steunpunt Erfgoed Drenthe

Steunpunt Erfgoed Drenthe is er voor advies, kennis en netwerk bij wettelijke taken op het gebied van erfgoed, monumenten, cultuurlandschap en archeologie.

Zomerzinnen

Festival Zomerzinnen draait om taal; op schrift of op noten. Zomerzinnen is een festival dat een keer per jaar plaatsvindt, gedurende twee dagen in de zomer (georganiseerd rond de langste dag van het jaar). Het literaire midzomerfestival is laagdrempelig, gezellig en biedt cultuur op niveau. In samenwerking met allerlei literaire organisaties, zoals Biblionet en het Huus van de Taol, biedt Zomerzinnen een podium aan landelijk en regionaal bekende schrijvers, dichters en muzikanten en omkleedt Zomerzinnen het festival met een aansprekend randprogramma van straattheater en horeca.

Het in dit document gebruikte beeldmateriaal is afkomstig uit de jaarverantwoording van de deelnemende instellingen in deze cultuurmonitor. Voor de specifieke creditlines van het beeldmateriaal verwijzen we naar de jaarverantwoording van de culturele instellingen.

Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020 Editie 2

Assen / Utrecht, januari 2020

Samengesteld door Berenschot in opdracht van provincie Drenthe

Berenschot

provincie Drenthe